

Hrvatski mirovinski sustav

Barišić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:207981>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
Preddiplomski sveučilišni studij

IVANA BARIŠIĆ

Hrvatski mirovinski sustav- stanje i perspektiva
Croatian pension system- situation and perspective

Završni rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Preddiplomski sveučilišni studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Hrvatski mirovinski sustav- stanje i perspektiva
Croatian pension system- situation and perspective

Završni rad

Kolegij: **Javne financije**

Studentica: **Ivana Barišić**

Mentor: Izv.prof.dr.sc. **Sabina Hodžić**

Matični broj: **24521/18**

Opatija, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

**IZJAVA STUDENTA - AUTORA
O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/DOKTORSKOG RADA**

Ivana Barišić
(ime i prezime studenta)

24521/18,
(Matični broj studenta)

Izjavljujem da kao student - autor Završnog rada dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja **otvorenog** pristupa *završnim / diplomskim / doktorskim* radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog *Choose an item*. rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije **CC BY** Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

Opatija, 5.9.2023.

Student - autor:

(potpis)

SAŽETAK

Mirovinski sustav je organizirani sustav osiguranja i pružanja mirovinskih primanja građanima nakon što završe radni vijek i nađu se u situacijama koje zahtjevaju isplatu mirovina, poput invalidnosti ili smrti člana obitelji. Mirovinski sustav Republike Hrvatske danas, sastoji se od tri mirovinska stupa od kojih su dva obavezna, a treći stup je dobrovoljan. Sustav je reguliran kroz dvije reforme provedene 1999.godine i 2002. godine te uređen Zakonima. Mirovinski sustav je vrlo važan dio socijalne politike u mnogim zemljama i cilj mu je pružiti financijsku sigurnost građanima u starijim danima i u slučaju nepredviđenih okolnosti. Cilj ovog rada je kroz teorijski dio pobliže objasniti što je to mirovinski sustav i kroz analizu mirovina i demografskih trendova u Republici Hrvatskoj prikazati njegovu održivost sada i u budućnosti. Republika Hrvatska suočava se sa starenjem stanovništva, niskim natalitetom, emigracijom mladog i radno sposobnog stanovništva što negativno utječe na odnos između radnika i umirovljenika. Istaživanje je pokazalo kako mirovinski sustav Republike Hrvatske neće biti održiv u budućnosti s obzirom na nizak omjer radnika i umirovljenika, gdje trenutno jedan radnik financira doprinose za jednog umirovljenika. Kako bi se poboljšala održivost sustava potrebno je ulagati u politike koje povećavaju natalitet i potiču povratak mladih ljudi iz inozemstva što bi rezultiralo većom radnom snagom.

Ključne riječi: mirovinski sustav; mirovinsko osiguranje; demografski trendovi; Republika Hrvatska

SADRŽAJ

Uvod.....	1
1. Mirovinski sustav- pojam i obilježja	3
1.1 Povijesni razvoj mirovinskog sustava	4
1.2 Obilježja i funkcije mirovinskog sustava	5
1.3. Oblici mirovinskog sustava.....	8
2. Mirovinski sustav Republike Hrvatske	10
2.1 Povijesni razvoj mirovinskog sustava	11
2.1.1. Mirovinski sustav prije Prvog svjetskog rata	12
2.1.2. Mirovinski sustav u razdoblju između dva svjetska rata.....	12
2.1.3. Mirovinski sustav u razdoblju 1945.- 1990. godine	13
2.1.4. Mirovinski sustav nakon stjecanja neovisnosti	14
2.2. Reforme mirovinskog sustava	14
2.2.1. Reforma mirovinskog sustava 1999. godine	14
2.2.2. Mirovinska reforma 2002. godine	16
2.3. Stupovi mirovinskog osiguranja.....	16
2.3.1. Prvi stup mirovinskog osiguranja.....	17
2.3.2. Drugi stup mirovinskog osiguranja	18
2.3.3. Treći stup mirovinskog osiguranja	18
2.4. Zakonodavni okvir	18
3. Temeljni pokazatelji i čimbenici utjecaja.....	22
3.1. Vrste i isplata mirovina	22
3.1.1. Starosna mirovina.....	24
3.1.2. Prijevremena starosna mirovina	25
3.1.4 Obiteljska mirovina.....	29
3.2 Broj i struktura mirovina	30

3.3 Demografski trendovi.....	33
4. Perspektiva mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj	35
Zaključak.....	41
Bibliografija	43
Popis ilustracija	45

Uvod

Mirovinski sustav Republike Hrvatske spada pod socijalnu granu osiguranja. Sustav je kroz povijest doživio uspone i padove, no pomoću mirovinske reforme 1999. godine i mirovinske reforme 2002. formiran je sustav koji koristimo i danas. U Republici Hrvatskoj imamo tri stupa mirovinskog osiguranja kroz koje se skupljaju doprinosi za isplatu korisnicima mirovinskog osiguranja. Prvim stupom mirovinskog osiguranja odvaja se 15% bruto iznos plaće svake radno aktivne osobe izdavaju iz svoje plaće doprinose za mirovinsko osiguranje te se time isplaćuju mirovine trenutnim korisnicima mirovina. Drugi stup individualizirane kapitalizirane štednje financira se 5% iz bruto plaće i ide u korist pojedinca za njegovu buduću mirovinu, dok je treći stup dobrovoljan te pojedinac može odlučiti hoće li ga uplaćivati u korist svoje mirovine. Mirovinom nazivamo sve novčane naknade koje su stečene radi osiguranja od starosti, slučaja smrti ili invalidnosti. U Republici Hrvatskoj dovodi se u pitanje održivosti mirovinskog sustava s obzirom na nepovoljne demografske trendove koji nas prate od 90-tih godina prošlog stoljeća.

Ovaj završni rad pobliža objašnjava mirovinski sustav Republike Hrvatske, što je zapravo mirovinski sustav i koji su njegov i načini financiranja te vrste izdavanja koje se isplaćuju iz njega. Cilj rada je kroz teorijski dio definirati pojmove koji se vežu uz mirovinski sustav te kroz analizu demografskih trendova i čimbenika dobiti perspektivu mirovinskog sustava Republike Hrvatske. Mirovinsko osiguranje značajan je segment za osiguravanje od rizika starosti, invaliditeta i gubitka članova obitelji. Svrha rada je kroz analizu prihoda i rashoda Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, demografskih trendova i mjera koje su dovedene od strane Vlade Republike Hrvatske odrediti održivost mirovinskog sustava sada i u budućnosti. Kroz rad korištene su metode istraživanja, metode deskripcije, metoda kompilacije kao i metoda indukcije..

Rad se sastoji od četiri glavna poglavlja. U uvodnom dijelu definiran je predmet istraživanja i njegova svrha i cilj, kao i metode koje se koriste u radu. U prvom poglavlju obrađen je mirovinski sustav općenito te razvoj sustava kroz povijest kao i njegove funkcije. U drugom poglavlju obrađen je mirovinski sustav Republike Hrvatske i njegova povijest, reforme koje su provedene i zakonodavni okvir odnosno zakone kojima je uređen mirovinski sustav. Treće poglavlje prikazuje temeljne čimbenike utjecaja mirovinskog sustava, podatke o visini i strukturi

mirovina kao i demografski trendovi koji imaju negativan utjecaj na mirovinski sustav. U četvrtom poglavlju analiziran je odnos broja korisnika i osiguranika mirovina i njegova održivost u budućnosti kao i analiza prihoda i rashoda Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. U zaključku su navedena zaključna razmatranja.

1. Mirovinski sustav- pojam i obilježja

„Mirovinski sustav je skup pravnih direktiva i financijskih planova koji pomažu ljudima kako bi se lakše nosili sa rizicima koji nastupaju sa starenjem, invaliditetom ili gubitkom člana obitelji.“¹ Sustav se sastoji od nekoliko podsustava, gdje se svaki podsustav bavi određenim skupinama osiguranika, načinom na koji se novac prikuplja i raspoređuje dalje. Time sustave možemo podijeliti prema način upravljanja, načinu organizacije i raspodjele, te načinu financiranja. Tako da mirovinske sustave možemo podijeliti na:²

- **Javne i privatne fondove** - javnim mirovinskim fondovima upravlja država putem ovlaštenih tijela, dok kod privatnih mirovinskih fondova upravljaju privatne financijske institucije koje pružaju dodatne opcije za štednju.
- **Obvezne i dobrovoljne fondove** - kod obveznih fondova država propisuje visinu doprinosa koju uplaćuju svi zaposlenici, a dok kod dobrovoljnih država ne nameće obvezu doprinosa nego pojedinci sami odlučuju hoće li sudjelovati i koliko će ulagati u dobrovoljni fond.
- **Fondove s definiranim davanja i fondove s definiranim doprinosima** - u fondovima s definiranim davanjima iznos mirovina je već unaprijed određen prema mirovinskoj formuli i država jamči isplatu, dok kod fondova sa definiranim doprinosima visina mirovina ovise jedino o uplaćenim doprinosima od strane osiguranike tijekom radnog vijeka i time država ne jamči isplatu određenog iznosa mirovine.
- **Univerzalne fondove i fondove koji se temelje na osiguranju zaposlenih** - univerzalan fond dostupan je za sve građane te se financira putem poreza i javnih prihoda, dok su fondovi koji se temelje na osiguranju zaposlenih namijenjeni za osiguranike i sve njihove članove i njihovo financiranje se vrši doprinosom od osiguranika i poslodavca.
- **Fondove temeljene na međugeneracijskoj solidarnosti i fondove temeljene kapitaliziranom mirovinskom štednjom** - kod fonda međugeneracijske solidarnosti radno aktivno stanovništvo uplaćuje dopise za isplatu trenutnih mirovina, dok kod

¹ Puljiz, *Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive*, 164.

² Puljiz i drugi, *Socijalna politika Hrvatske*, 74-75.

kapitalizirane štednje visinu doprinosa uplaćuje pojedinac i namijenjena je za njegovu mirovinu.

U današnje vrijeme najčešće dolazi do kombinacije više vrsta mirovinskih sustava. Također mirovinski sustavi razlikuju se između zemalja i mogu biti vrlo kompleksni, a često se mjenjaju kroz zakonodovne reforme i promjene u ekonomiji.

1.1 Povijesni razvoj mirovinskog sustava

Povijest mirovinskih sustava seže nekoliko stoljeća unazad, razvijajući se od ranih oblika socijalne pomoći pa do strukturiranih sustava koje imamo danas. U drevnim civilizacijama poput Rimskog carstva postojali su programi za pružanje financijskih potpora vojnim veteranima i javnim službenicima koji se mogu smatrati pretečama mirovinskih sustava. Krajem 17. i ranom 18. stoljeću europske zemlje počele su provoditi sustave slične mirovinama za vojno osoblje i državne službenike. Ti su sustavi osiguravali jednokratnu isplatu ili doživotnu rentu pojedincima koji su služili državi.

Početak mirovinskog osiguranja temeljeni su na doprinosu radnika i poslodavaca i mirovinskim fondovima koji su uvedeni u Njemačkoj 1889. godine u sklopu bismarckovskih reformi. Bismarckov model socijalnog osiguranja nastao je po njemačkom kancelaru Ottu von Bismarcku te se on smatra zaslužnim za uvođenje jednog od najranijih modernih mirovinskih sustava. Program socijalnog osiguranja proveo se prvi puta 1880-tih godina i uključivao je starosne mirovine, osiguranje od nezgode i invalidnine. Socijalno zakonodavstvo iz Njemačke se kroz godine proširilo u ostale zemlje diljem Europe. Model socijalne sigurnosti utemeljen je britanskom reformom lorda W. Beveridgea koja se koristila u Drugom svjetskom ratu. Svaka zemlja imala je različiti razvoj mirovinskog sustava, pa su tako Sjedinjene Američke Države puno manje sudjelovale u raspodjeli dohotka i osiguranje je bilo prepušteno na same građane i njihove članove obitelji.³ Kako je 20. stoljeće napredovalo, velik broj industrijaliziranih nacija uspostavilo je službene mirovinske sustave. Sustavi su često bili povezani sa zapošljavanjem i doprinosima radnika i poslodavaca. Vlada je prepoznala važnost pružanja sigurnosti za starije građane i stvorila sustave za osiguranje s osnovnom financijskom sigurnosti u mirovini.

Prije osnivanja mirovinskog sustava brigu o starijima preuzimali su članovi obitelji. Kroz povijest, u predindustrijsko doba briga o starima i nemoćnima zasnivana je na solidarnosti i

³ Puljiz, op. cit., 164.

tradiciji zajedništva i uzajamne pomoći, ali i od strane lokalnih zajednica koje su imale veći broj članova. S razvojem društva i promjenom ekonomskih uvjeta, u razvijenim zemljama formirali su se mirovinski sustavi kao primaran način osiguranja u starosti i invalidnosti. U nerazvijenim zemljama i dalje postoje lokalne zajednice koje se brinu za starije i nemoćne.⁴

Tijekom godina mirovinski sustavi nastavili su se razvijati i poboljšale su se visine naknada te proširile skupine radnika koji su primali beneficije. Pojavili su se različiti modeli mirovinskih sustava uključujući sustav tekućeg financiranja i kapitalizirani sustav. Mirovinski sustavi uvelike se razlikuju diljem svijeta zbog razlika u ekonomskim uvjetima, kulturnim normama i vladinim politikama. Neke zemlje svijeta imaju opsežnije mreže socijalne sigurnosti dok se druge oslanjaju na privatnu štednju i poslodavce. Danas se mnoge zemlje i dalje bore s pružanjem primjerenih i održivih sustava suočenih s demografskim promjenama i ekonomskom izvjesnošću.

1.2 Obilježja i funkcije mirovinskog sustava

Kao što je već spomenuto, mirovinski sustavi ovise o zemljama i imaju različite karakteristike no uobičajena zajednička obilježja su određivanje dobne granice za prava na mirovinu, obavezno sudjelovanje u doprinosima od strane radnika i poslodavaca, naknade za invalidske mirovine, izračun mirovine temeljen na prosječnim plaćama i radni staž. Svi mirovinski sustavi imaju za cilj smanjiti siromaštvo među starijom populacijom i osigurati im financijsku stabilnost tijekom starosti. Isto tako, mirovinski sustavi najčešće su regulirani zakonima i agencijama zaduženim za nadzor radi njegove održivosti te se prilagođavaju različitim ekonomskim faktorima.

Mirovinski sustavi mogu se razlikovati prema jedanaest kriterija: „nositelji upravljanja, pravno uređenje, obvezatnost sudjelovanja, osobni djelokrug, izvori financiranja, način financiranja, svrha davanja, visina davanja, odredivost i izračun davanja, oblik davanja te redistribuciju.“⁵

1. Prema **nositeljima upravljanja** mirovinske sustave možemo podijeliti na javne i privatne. Javni mirovinski sustavi su u nadležnosti države, dok su privatni mirovinski sustavi u nadležnosti privatnih financijskih institucija. U praksi često dolazi do privatizacije javnih sustava i formiraju se mješoviti sustavi gdje država nadzire upravljanje i uređuje sustave normama.

⁴ Puljiz, op.cit., 165.

⁵ Vukorepa, *Mirovinski sustavi – Kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti*, 170-175.

2. Prema **pravnom uređenju** mirovinski sustavi mogu biti uređeni propisima i zakonima, ali i neuređeni. Pravna regulacija osigurava stabilnost i zaštitu korisnika i daje jasna pravila za upravljanje fondovima.
3. Prema **obvezatnosti sudjelovanja** mogu biti obvezni što znači da su sudionici prisiljeni sudjelovati u plaćanju doprinosa ili dobrovoljni, gdje sudjelovanje ovisi o osobnom izboru pojedinca.
4. Prema **osobnom djelokrugu** možemo razlikovati radno vezane mirovinske sustave (odnosno sustave koji se temelje na radno aktivnom stanovništvu) i radno nevezane sustave (obuhvaćaju svo stanovništvo). Unutar privatnih mirovinskih sustava s obzirom na djelokrug postoje strukovi mirovinski programi i programi koji se fokusiraju na individualne potrebe (često uključuju oblike poput životnog osiguranja i individualne mirovinske račune).
5. Prema **izvoru financiranja** postoje doprinosni sustavi gdje se financiranje vrši kroz doprinose radnika i poslodavaca i nedoprinosne sustave koji se financiraju kroz npr. poreze ili nekim drugim izvorima imovine države.
6. Prema **načinima financiranja** sustave možemo podijeliti na financiranje putem tekuće razdiobe - doprinosi koji se uplaćuju za isplatu trenutnih mirovina, djelomične kapitalizacije - doprinosi i druge imovine ulažu se radi povećanja ili održavanja vrijednosti buduće imovine, potpune kapitalizacije - sustav se financira putem ulaganja u sve oblike imovina na tržištu kapitala, poreznim ustupom - sustav se najčešće financira kroz poreze, odnosno državnih proračuna, financiranje putem knjigovodstvenih rezervi - poslodavac određuje obveze prema radnicima i umirovljenicima kao rezervu u knjigovodstvenom smislu, ali ne spada pod program mirovinske imovine.
7. Prema **svrsi davanja** razlikujemo sustave zamjenskih prihoda - svrha mu je očuvanje standarda života prije odlaska u mirovinu gdje se mirovina temelji na zamjeni za prethodne primljene prihode tijekom radnog vijeka i sustavima pomoćnih prihoda - cilj im je manjim iznosima neutralizirati teške oblike siromaštva, gdje često služe kao oblik socijalne podrške.
8. Prema **visini davanja** sustavi se dijele na prihodovno vezane - iznos mirovine ovisi o prethodim primicima tijekom radnog vijeka (veći doprinosi rezultiraju većim

mirovinama) i prihodovno nevezane sustave gdje visina mirovine može biti utvrđena na druge načine, poput razina utvrđenih zakonima ili faktorima koji nisu povezani s prihodima iz radnog vijeka.

9. Prema **odredivosti visine davanja** razlikujemo sustave određenih davanja - po svakoj godini staža primjenjuje pravilo da se visina mirovine izračunava kao zbroj prihoda unutar godine osiguranika i stope prirasta i sustave određenih doprinosa - visina mirovine ovisna je o skupljenom iznosu doprinosa i prinosa od ulaganja na tržištu kapitala, te je mirovina definirana skupljenom u trenutku odlaska u mirovinu.
10. Prema **obicima davanja** razlikujemo jednokratne isplate - sredstva iz mirovinskih fondova isplaćuju se osiguraniku kao jednokratni iznos, anuitetne isplate - periodični iznosi tijekom vremena (može biti doživotna isplata ili isplata za određeno razdoblje) i djelomične isplate - osiguranik sam bira hoće li primiti dio iznosa iz mirovinskog fonda unaprijed, a preostali dio kao redovitu mirovinu.
11. Prema **redistribuciji** sustavi se dijele na međugeneracijsku redistribuciju - redistribucija trenutnih osiguranika prema trenutnim umirovljenicima, unutargeneracijsku redistribuciju - redistribucija se odvija unutar istih generacija osiguranika. Međugeneracijska redistribucija se postižem putem sljedećih načina:
 - Prodaja imovine mlađoj generaciji od strane stare generacije - mlađa generacija plaća tržišnu cijenu za tu imovinu i starijoj generaciji se za to osigurava mirovina;
 - Obvezna ulaganja u državne obveznice - država vrši pritisak osiguranicima mirovinskog sustava za ulaganja u obveznice od države, prinos ovisi o kamatnim stopama i rastu gospodarstva te se uspjeh mirovinskog sustava naslanja na ekonomski rast zemlje; te
 - Garancija države na nedostatak prinosa- ako prinosi padnu ispod minimuma država intervenira i nadoknađuje iz državnog proračuna.

Primarna funkcija mirovinskog sustava je omogućiti osiguranje pojedincima i njihovim članovima obitelji te im zajamčiti prihode tijekom cijelog života, posebice nakon prekida radnog odnosa radi starosti. Osim starosti funkcija mu je osiguranje od rizika u slučaju invaliditeta ili pak gubitka hranitelja. Odnosno nakon što osiguranici i njihovi uzdržavani članovi više nisu u stanju zarađivati sredstva za život. Mirovine također predstavljaju važan oblik individualne i nacionalne

štednje koja je važna kako za stanovništvo države tako i za cjelokupno društvo s obzirom da mirovinsko osiguranje spada pod socijalnu granu osiguranja. Isto tako važna funkcija mirovine odražava se u održanju jednakosti u društvu. Mirovinski sustav funkcionira prema vertikalnoj redistribuciji dohotka, tj. prema siromašnijim kategorijama umirovljenika od bogatih. Osim vertikalne redistribucije koristi se i horizontalna redistribucija. Horizontalna redistribucija usmjerena je umirovljenicima u težoj životnoj situaciji koji imaju veće životne troškove, pa im iz tog razloga trebaju i veća sredstva. Redistribucija dohotka tako još ovisi i o načelima kojima se vodi mirovinski sustav zemlje. Tako je u SAD veći naglasak na mirovinama koje ovise o individualnom doprinosu osiguranika radi liberalnog načina mirovinskog sustava, što dovodi do niske preraspodjele dohotka na siromašnije umirovljenike.⁶

1.3. Oblici mirovinskog sustava

Mirovinski sustav možemo podijeliti na tekuću raspodjelu tj. sustav međugeneracijske solidarnosti i sustav temeljen na štednji individualne kapitalizacije. Sustav međugeneracijske solidarnosti poznat je i po engleskom nazivu PAYG što označava plati kada stigneš. Naknade se isplaćuju postojećim umirovljenicima od tekućih doprinosa, odnosno mirovine se isplaćuju umirovljenicima od novčanih sredstava koje uplaćuju sve zaposlene osobe u državi. Mirovinski sustav utemeljen na individualnoj kapitaliziranoj štednji djeluje tako da se naknada pojedincima plaća iz njihov vlastitog mirovinskog fonda koji je uplaćivan tijekom njihovog radnog vijeka. Većina država koristi kombinaciju obje vrste mirovinskih sustava.

Danas postoje mirovinski sustavi privatnih i javnih oblika.⁷ Javni sustavi mogu se podijeliti u šest oblika odnosno u mirovinske sustave

1. socijalne mirovine - osigurava minimalnu mirovinu osobama koje ne ispunjavaju uvjete za primanje mirovina, cilj je smanjiti rizik siromaštva;
2. opće mirovinske - financiranje iz doprinosa radnika i poslodavaca iz državnog proračuna;
3. mirovinskih osiguranja određenih davanja - mirovine se temelje na kriteriju trajanja radnog staža i visine primljenih prihoda;
4. javnih fondova za štednju - kombinacija kapitalizirane štednje i solidarnosti;

⁶ Puljiz, op.cit., 164.

⁷ Vukorepa, op. cit., 170.

5. nominalnih određenih doprinosa - unaprijed poznata visina doprinosa i prinosa od ulaganja
6. određenih doprinosa - visina doprinosa i mirovine povezane su s prethodnim primanjima radnika.

Privatne mirovinske sustave možemo podijeliti na četiri vrste odnosno četiri vrste programa:⁸

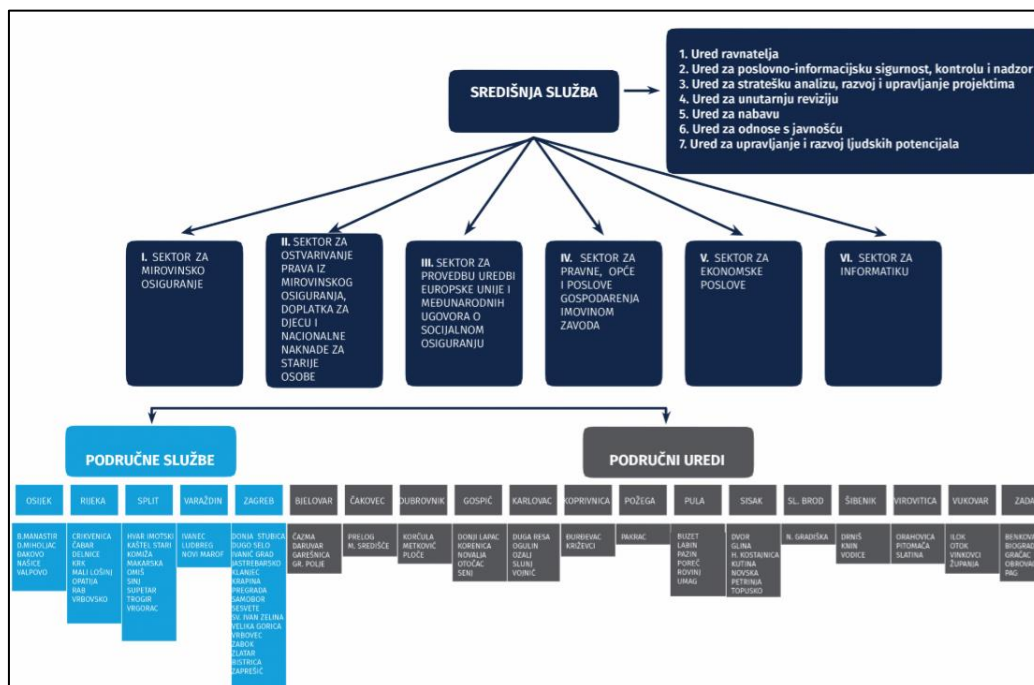
1. strukovno određenog primanja - predviđene mirovine zaposlenicima unutar istog sektora;
2. strukovno određenog doprinosa - članovi određene struke uplaćuju u fond mirovinskog osiguranja, često s određenim doprinosima;
3. hibridno strukovni - osiguranici primaju mirovine prema unaprijed određenim pravilima, ali mogu doprinositi svojim sredstvima;
4. osobnog individualnog računa - pojedinac ima svoj račun za mirovinsku štednju koja se financira kroz doprinose.

Javni mirovinski sustavi namijenjeni su cijelom stanovništvu jedne države te su najčešće obvezni. Cilj je pružiti socijalnu pomoć populaciji u starijim danima života ili drugim iznenadnim situacijama. Navedene javne oblike mirovinskih sustava najčešće koriste sve zemlje kako bi mirovinski sustav bio reguliran i formiran, odnosno kako bi stanovništvo unaprijed znalo na koji način se financira mirovinski sustav i kako se ostvaruju prava i na kraju isplaćuju naknade za mirovinu. Pojedinci koji sudjeluju u privatnim mirovinskim sustavima trebali bi istražiti svoje opcije i konzultirati kako bi donijeli dobre odluke za svoju buduću mirovinu. Sudionici privatnih mirovinskih sustava obično imaju mogućnost odabira između različitih investicijskih opcija, uključujući dionice, obveznice, nekretnine i druge vrste investicija. Cilj je ostvariti što povoljnije prinose kako bi se povećali mirovinski prihodi kada ostvari pravo na njih.

⁸ Vukorepa, op.cit, 171.

2. Mirovinski sustav Republike Hrvatske

Nositelj mirovinskog osiguranja Republike Hrvatske je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO) od 1999. godine pa sve do danas. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje je osnovan na Zakonu o osiguranju radnika kojim je uspostavljeno zdravstveno i socijalno osiguranje. Cilj HZMO je provedba obveznog mirovinskog osiguranja, doplatka za djecu i naknadama, odnosno mirovinama za starije osobe koje više nisu u radnom odnosu.

Shematski prikaz 1. Organizacijska struktura HZMO

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/o-hzmo-u-210/210>, (pristupljeno 13.05.2023.)

Poslovi koji se obavljaju u sklopu Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje su poslovi:⁹

- vezani za ostvarivanje prava osiguranika koji koriste mirovinsko osiguranje
- vezani za ostvarivanje prava iz mirovinskog osiguranja
- vezani za ostvarivanje prava na dječji doplatk
- vezani za ostvarivanje prava nacionalne naknade za starije osobe
- osiguranja vezanog za provođenje međunarodnih ugovora mirovinskog osiguranja

⁹ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/djelatnost-i-ustrojstvo/36>, (pristupljeno 13.05.2023.)

- osiguravanja prema zakonitosti osiguranih osoba i pružanja stručne pomoći za ostvarivanje prava
- provođenja politike razvoja i unapređenja sustava
- drugi poslovi u vezi s provedbom i ostvarivanjem prava iz mirovinskog osiguranja

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje ima Središnju službu u Zagrebu, 5 područnih službi, 14 područnih ureda i 92 ispostave. Središnji registar osiguranika (REGOS) je institucija u funkciji građana. Pruža usluge visoke kvalitete, te je prepoznatljiva po učinkovitosti i najboljoj poslovnoj praksi. Glavna djelatnost je briga o individualnoj kapitaliziranoj štednji građana Republike Hrvatske. Poslovi koji se obavljaju svakodnevno obuhvaćaju:¹⁰

- izbor i promjenu obveznog fonda
- evidenciju doprinosa
- kontrolu podataka svakog osiguranika
- vođenjem registra za obvezna mirovinska osiguranja.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje je državna agencija u Republici Hrvatskoj odgovorna za upravljanje i provođenje mirovinskog sustava u zemlji. Ima ključnu ulogu u prikupljanju doprinosa za mirovinsko osiguranje, obračunu i isplati mirovina, te nadzoru nad provedbom mirovinskog sustava. Također, pruža podršku osobama koje su ostvarile pravo na mirovinu radi starosti ili drugih razloga.

2.1 Povijesni razvoj mirovinskog sustava

Britanske blagajne bile su oblik udruženja radnika koji su se organizirali radi pružanja financijske pomoći i zaštite u slučaju smrtnih slučajeva, bolesti ili invalidnosti i služile su kao svojevrsno uzajamno osiguranje. Početkom industrijske revolucije teški uvjeti i nedostatak socijalne zaštite doveli su radnike u težak položaj, te kako bi se međusobno osigurali od rizika radnici rudnika osnovali su britanske blagajne. Prije Prvog svjetskog rata banke u Hrvatskoj također su osnovale udruge koje su financirale socijalna davanja radnicima.¹¹ Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj imao je četiri faze razvoja.

¹⁰ Središnji registar osiguranika, <https://regos.hr/o-regosu/uvod>, (pristupljeno 15.05.2023)

¹¹ Puljiz, op.cit., 165.

2.1.1. Mirovinski sustav prije Prvog svjetskog rata

Mirovinski sustav Republike Hrvatske prije Prvog svjetskog rata možemo vezati uz Zakonski članak IX Hrvatsko-ugarskog sabora koji je objavljen 1870. godine u Narodnim novinama pod nazivom »U pogledu mirovinah organah središnje vlade faktično obstojavše od god. 1849. do god. 1867.«. Time zakonom uređeno je mirovinsko osiguranje državnim službenicima te članovima njihovih obitelji. Njime je evidentirano provođenje mirovinskog osiguranja i prije 1860. godine na području Republike Hrvatske. Zaklada Jelačić-Bana smatrala se ranim oblikom uzajamne pomoći, te ima značajnu povijesnu ulogu u razvoju socijalne sigurnosti mirovinskog osiguranja. Zaklada je osnovana 1850. godine za potporu vojnika i njihovim obiteljima. Bratinske blagajne bile su vrsta zaklada koje su potaknule nastanak mirovinskog i socijalnog osiguranja. Isto tako bratinske blagajne osnovane su radi poslova gdje je rizik od smrti bio vrlo visok.¹²

U Republici Hrvatskoj je prva takva blagajna nastala 1833. godine u Rudama, dok je nakon u Dalmaciji utemeljena bratinska blagajna 1880. godine u rudniku Monte Promina u Drnišu. Nastanak bratinskih blagajni potaknut je austrijskim rudarskim zakonom iz 1854. koji je osigurao osiguranje radnika od nesreća za vrijeme obavljanja posla i za starost nakon što prestanu raditi. Nevezano za austrijski zakon hrvatske banke imale su vlastitu vrstu zaklada kojima su se osigurale mirovine vrlo niskih iznosa. Unatoč naporima Prvi svjetski rat doveo je do propasti većinom svih mirovinskih fondova radi velikih inflacija.¹³

2.1.2. Mirovinski sustav u razdoblju između dva svjetska rata

Mirovinsko osiguranje u razdoblju između dva svjetska rata nastaje udružavanjem Države Srba, Hrvata i Slovenaca 1929. godine stvaranjem Jugoslavije. Najvažniji događaj toga vremena bio je uvođenje zakona o osiguranju radnika - ZOR 1922. godine. Zakon je bio temeljen na načelima bismarckovog načina osiguranja, odnosno financiranjem doprinosa od radnika i poslodavaca te kroz fondove i tripartitnom upravljanju. Tim zakonom uspostavljeno je obavezno osiguranje koje je pokrivalo socijalne rizike poput starosti, nezgoda za vrijeme obavljanja posla i bolesti, te potrebna životna dob za odlazak u mirovinu iznosila je čak 70 godina. Unatoč dobroj viziji zakon nije bio proveden sve do 1937. godine radi problema organizacije vlasti da uspostavi sustav koji

¹² Puljiz, op.cit., 166.

¹³ Ibidem.

će funkcionirati. Vremenom je došlo do uspostave mirovinskog osiguranja i službenika, a ne samo radnika. Prva primjena te vrste osiguranja kao obveznog počela je u Dalmaciji, dok je institucija za upravljanje bio Penzioni zavod za službenike kojem je sjedište bilo u Ljubljani. Kasnije je osiguranje prošireno diljem Jugoslavije, ali nije bilo obvezno osiguranje. Mirovinsko osiguranje je tada zaživjelo te su postojale različite skupine pojedinaca mirovinskog osiguranja poput novinara, obrtnika, vojske, trgovaca itd. Za vrijeme Drugog svjetskog rata mirovinsko osiguranje se i dalje provodilo. Nakon neovisnosti države Hrvatske uveden je Zakon o osiguranju radnika, koji zapravo nije bio ništa novo osmišljeno već usvajanje zakona iz 1922. godine. S obzirom na velik broj zaposlenih Hrvata u Njemačkoj, 1941. godine potpisan je prvi ugovor o međunarodnom osiguranju kako bi se zaštitili.¹⁴

Na temelju svega navedenoga, može se zaključiti kako su glavna obilježja mirovinskog sustava u vremenu između dva svjetska rata bila financiranje osiguranja i uvođenje prava na socijalna osiguranja odnosno mirovinska unatoč podijeljenosti.

2.1.3. Mirovinski sustav u razdoblju 1945.- 1990. godine

Odmah nakon Drugog svjetskog rata situacija za mirovinski sustav bila je idealna s obzirom da je na svakih 9 zaposlenih bio jedan umirovljenik. Možemo vidjeti kako se situacija svake godine postepeno pogoršava i dolazi do velikog porasta umirovljenika koji nije bio praćen porastom brojem osiguranika što je dovelo do financijske krize mirovinskog sustava. Najveći porast umirovljenika dogodio se 70- tih godina i početkom 80- tih radi smanjene mogućnosti zaposlenja unatoč gospodarskoj krizi.

Od 1950. godine pa sve do 1990. godine rastao je broj osiguranika i umirovljenika. Omjer osiguranika u 1950. godini iznosio je 8,75:1, odnosno skoro 9 osiguranika financiralo je jednu mirovinu. S porastom osiguranika tako se znatno povećavao i broj umirovljenika pa je do 1990. godine omjer pao a 2,83:1.¹⁵

¹⁴ Puljiz, op.cit., 167-168.

¹⁵ Puljiz i drugi, op.cit., 83.

2.1.4. Mirovinski sustav nakon stjecanja neovisnosti

U prosincu 1990. godine mirovinsko osiguranje zajamčilo je pravo za zaposlene osobe i članove njihovih obitelji kako bi im se osiguralo socijalno osiguranje i socijalna sigurnost. **Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske** osnovani su fondovi mirovinskog osiguranja:¹⁶

- Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske;
- Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja samostalnih privrednika Hrvatske;
- te
- Republički fond mirovinskog i invalidskog osiguranja individualnih poljoprivrednika Hrvatske.

S obzirom kako se Hrvatska od početka suočavala s ratom i okupacijom teritorija nije postojala mogućnost provedbe mirovinskog osiguranja diljem cijele Republike Hrvatske.

2.2. Reforme mirovinskog sustava

S obzirom da je hrvatski mirovinski sustav doživio financijsku krizu uzrokovanu ratom, velikim brojem nezaposlenosti te imao silazan trend u omjeru osiguranika i umirovljenika to je dovelo nepovoljnoj demografskoj strukturi. Bilo je potrebno uvesti nove promijene u sustav kako bi se omogućila što bolja prava i uvjeti osiguranicima. U Republici Hrvatskoj su se dogodile dvije značajne mirovinske reforme 1999. godine i 2002. godine. Ciljevi hrvatske mirovinske reforme bili su: „transformirati i srediti pravno i financijsko stanje mirovinskog sustava, smanjiti priljev novih osiguranika, usporiti rast mirovinskih izdataka, povećati ovisnost mirovina od doprinosa, pojačati individualnu odgovornost građana za sigurnu starost, dugoročno stabilizirati i učiniti održivim mirovinski sustav.“¹⁷ Mirovinsku reformu Republike Hrvatske bilo je planirano provesti kroz dvije faze.

2.2.1. Reforma mirovinskog sustava 1999. godine

Prva faza reforme mirovinskog sustava provedena je u 1999. godini s ciljem da se mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti učini održivim i racionaliziran. Radilo se o parametarskoj mirovinskoj reformi. Hrvatska je odabrala parametarsku reformu s ciljem smanjenja mirovinskih

¹⁶ Puljiz, op.cit., 172.

¹⁷ Ibidem, 180.

troškova što je značilo uvođenje restrikcija. Reforma iz 1999. godine naziva se još i malom mirovinskom reformom.

Sa ovom parametarskom reformom odlučeno je kako bi se svakih šest mjeseci podizala dob odlaska u mirovinu. To je značilo da bi u prosjeku od 10 godina muškarci odlazili u mirovinu sa 65 godina umjesto sa 60, dok bi žene trebale navršiti 60 godina naspram prijašnjih 55. Druga mjera vezala se uz povećanje vremena zaposlenosti na temelju koje vi se obračunavale mirovine odnosno mirovinski staž. Plan je bio da se razdoblje obračuna povećava za 3 godine što na kraju dovodi do nižih mirovina radi smanjenja mirovinskih osnovica. Treća mjera mirovinske reforme svodila se na usklađivanje mirovina. Prije reforme, usklađivanje mirovina vršilo se usklađivanjem prema plaćama zaposlenih što nije bilo lako za održavati radi toga što plaće rastu brže od životnih troškova. S ovom reformom određeno je usklađivanje po takozvanoj švicarskoj formuli, što je značilo da se 50% vrši prema životnim troškovima, a 50% prema plaćama osiguranika. Osim novog načina usklađivanja uvjet za odlazak u prijevremenu mirovinu postao je stroži te su propisani drugačiji uvjeti za invalidsku mirovinu. Izračun mirovine postiže se drugačijom formulom koja je zasnivala na bodovima.¹⁸ Osobni bodovi drugačiji su za svakog osiguranika, a njih se računa po formuli $OB = VB * MS * PF * MF$ ¹⁹. Skraćenice označavaju:

OB= osobni bodovi

VB= vrijednosni bodovi

MS=mirovinski staž

PF= polazni faktor

MF= mirovinski faktorr

Tablica 1. Pravo na starosnu mirovinu 1999-2007

Godina	Muškarci životna dob	Žene životna dob	Mirovinski staž
1999.	60 godina i 6 mjeseci	55 godina i 6 mjeseci	19 godina i 6 mjeseci
2000.	61 godinu	56 godina	19 godina
2001.	61 godinu i 6 mjeseci	56 godina i 6 mjeseci	18 godina i 6 mjeseci
2002.	62 godine	57 godina	18 godina
2003.	62 godine i 6 mjeseci	57 godina i 6 mjeseci	17 godina i 6 mjeseci

¹⁸ Puljiz, op.cit., 180- 181.

¹⁹ Miletić, *Vodič za razumijevanje mirovinskih fondova*, 63.

2004.	63 godine	58 godina	17 godina
2005.	63 godine i 6 mjeseci	58 godina i 6 mjeseci	16 godina i 6 mjeseci
2006.	64 godine	59 godina	16 godina
2007.	64 godine i 6 mjeseci	59 godina i 6 mjeseci	15 godina i 6 mjeseci

Izvor: Zakon o mirovinskom osiguranju, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_07_102_1409.html ,(pristupljeno 18.07.2023.)

Iz tablice možemo vidjeti potrebnu životnu dob muškaraca i žena te potreban mirovinski staž za ostvarivanje prava na mirovinu u razdoblju od 1999.-2007. godine. Žene ostvaruju pravo na starosnu mirovinu pet godina ranije nego muškarci te se svake godine u promatranom razdoblju potrebna dob povećava za 6 mjeseci dok se potreban mirovinski staž smanjuje za 6 mjeseci.

2.2.2. Mirovinska reforma 2002. godine

Druga mirovinska reforma naziva se još i velikom reformom mirovinskog sustava iz razloga što je mijenjala strukturu mirovinskog sustava. Do tada postojao je samo prvi stup međugeneracijske solidarnosti poznat kao PAYGO sustav tj „pay as you go“ koji se financirao od svih osiguranika. Velikom reformom formiran je drugi stup koji je označavao kapitaliziranu mirovinsku štednju i on je obuhvaćao sve osiguranike koji su 2002. godine imali manje od 40 godina i one do 50. godine koji su htjeli samovoljno sudjelovati u drugom stupu. U drugom stupu kapitalizirane štednje nositelji su privatnici, a ne javni osiguranici.²⁰

Kod kapitalizirane štednje osiguranici samo odabiru jedan od mirovinskog fonda u koji žele doprinostiti, a u slučaju da to ne učine Središnji registar osiguranika mu dodjeljuje jedan. U drugi stup odvaja se 5% od ukupno 20% doprinosa.

2.3. Stupovi mirovinskog osiguranja

Mirovinski sustav Republike Hrvatske sastoji se od tri stupa osiguranja. Prvi i drugi stup spadaju u obavezno mirovinsko osiguranje, dok je treći stup dobrovoljno mirovinsko osiguranje.

²⁰ Puljiz, op.cit., 182-183

Shematski prikaz 2. Prikaz mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj

Izvor: <https://plaviured.hr/sto-je-dobrovoljna-mirovinska-stednja/> (pristupljeno 15.07.2023).

Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj sastoji se od tri stupova. Prvi stup je obavezan i temelji se na međugeneracijskoj solidarnosti gdje se odvaja 15% doprinosa od bruto plaće za mirovine trenutnih umirovljenika. Drugi stup je također obavezan te se temelji na individualnoj kapitaliziranoj štednji gdje se odvaja 5% doprinosa od bruto plaće na mirovine pojedinca u budućnosti. Treći stup je dobrovoljno osiguranje u kojem pojedinci koji ugovore osiguranje u dobrovoljnim mirovinskim fondovima odvajaju iznos koji sami žele, također za mirovinu pojedinca kada na nju ostvari pravo.

2.3.1. Prvi stup mirovinskog osiguranja

Stup međugeneracijske solidarnosti smatra se prvim stupom osiguranja. Njegovo financiranje vrši se iz državnog proračuna i radno aktivnih osoba, odnosno osobe koje rade izdvajaju iz svoje plaće doprinose za mirovinsko osiguranje te se time isplaćuju mirovine trenutnim korisnicima mirovina. Mirovinsko osiguranje prvog stupnja je obavezno i u ovlasti Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (HZMO). Poslodavci tijekom obračuna plaća odvajaju od plaće 15% posto bruto iznosa koji uplaćuje u Državnu riznicu. Osobe koje su osigurane samo prvim stupom na plaći odvajaju 20% bruto iznosa za doprinose mirovinskog osiguranja.

2.3.2. Drugi stup mirovinskog osiguranja

Individualnom kapitaliziranom štednjom nazivamo oblik drugog stupa mirovinskog osiguranja, spada u obvezne mirovinske stupove i uplaćuje se 5% od bruto plaće. U vlasništvu je privatnih mirovinskih društva, a regulira ga Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Razlika kod drugog mirovinskog stupa je ta što uplaćivanjem u ovaj obvezni stup, pojedinci imaju korist od tog ulaganja. Drugi stup uplaćuju svi građani u radno aktivnom odnosu, obrtnici i poljoprivrednici, te su dužni odabrati svoj obvezni mirovinski fond do 30 dana od zaposlenja.²¹ Ukoliko osiguranik poželi promijeniti mirovinski fond u koji će uplaćivati, sav iznos koji je do tada uplatio prenijeti će se u novi fond koji odabere. Ako je pojedinac osiguranik I. i II. stupa pruža mu se izbor povoljnije mirovine, odnosno može birati mirovinu kao da je bio osiguran samo u I. stupu ili osnovnu mirovinu iz I. stupa dok iz II. stupa ostvaruje mirovinu na osnovi individualizirane kapitalne štednje.²²

2.3.3. Treći stup mirovinskog osiguranja

U dobrovoljne mirovinske fondove spada treći stup hrvatskog mirovinskog osiguranja. Sredstva u ovom stupu prikupljaju se preko dobrovoljnih mirovinskih fondova i isplaćuju ih mirovinska osiguravajuća društva. Osiguranik može uplaćivati u više fondova. Sredstva se mogu koristiti prije nego što osiguranik odluči otići u mirovinu, no jedini uvjet je da ima navršenih 55 godina ili više. Kod trećeg stupa osiguranik sam odlučuje koliko želi uplaćivati.

2.4. Zakonodavni okvir

Sustav hrvatskog mirovinskog osiguranja danas uređen je sljedećim zakonima:²³

- Zakonom o mirovinskom osiguranju(Narodne Novine br. 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22)
- Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima(Narodne Novine br. 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20)

²¹ Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima I mirovinskih osiguravajućih društava, <https://www.mirovinskifondovi.hr/> (pristupljeno 17.07.2023.)

²² E-Građani, <https://gov.hr/hr/sustav-mirovinskog-osiguranja/846>, (pristupljeno 17.07.2023).

²³ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *Mirovinski sustav*,3

- Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima(Narodne Novine br. 19/14, 29/18, 115/18)
- Zakonom o mirovinskim osiguravajućim društvima(Narodne Novine br. 22/14, 29/18, 115/18)
- pripadajućim podzakonskim aktima.

Zakonodavni okvir hrvatskog mirovinskog sustava temelji se na nizu zakona i propisa koji reguliraju obvezno i dobrovoljno mirovinsko osiguranje, prava umirovljenika i ostale aspekte mirovinskog sustava. Osim ovih ključnih zakona, postoje i drugi zakoni i propisi koji se odnose na specifične aspekte mirovinskog sustava, uključujući porezna pravila za mirovine, prava osiguranika u posebnim situacijama, pravila za izračunavanje mirovina za posebne kategorije osiguranika i drugi relevantni propisi.

Zakonom o mirovinskom osiguranju(Narodne Novine br. 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22) osiguravaju se prava u slučaju starosti, djelomičnom ili potpunom gubitku radne sposobnosti. Članovima njihovih obitelji osiguravaju se prava u slučaju smrti osiguranika. Također, njime je određena starosna dob i mirovinski staž potreban za pravo na mirovinu. Njime se osigurava se pravo na sljedeće: pravo na starosnu mirovinu, pravo na odlazak u prijevremenu starosnu mirovinu, pravo na privremenu invalidsku mirovinu, pravo na obiteljsku mirovinu, pravo na najnižu mirovinu, pravo na osnovnu mirovinu, pravo na korištenje profesionalne rehabilitacije, pravo na naknadu u slučaju tjelesnog oštećenja i pravo na naknadu putnih troškova vezanih za ostvarenje osiguranih prava.²⁴

Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima(Narodne Novine br. 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20) uređuje se osnivanje i poslovanje obveznih mirovinskih fondova u sklopu obveznog mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje. Mirovinskim fondovima smatramo svu imovinu koja nema osobnost pravne osobe. Mirovinski fond služi za prikupljanje novca od strane članova koji su ujedno vlasnici fonda. Glavna zadaća mirovinskog fonda je osigurati isplatu što veće mirovine nakon odlaska u mirovinu. Fondovima upravljaju mirovinska društva. U 2014. godini usvojeni su mirovinski sustavi kategorija A,B i C. Kategorije ponajviše variraju o stupnju rizika. Fond se bira uslijed zaposlenja i unosi u REGOS. Osiguranik može imati jedan račun i bit član samo jednog obveznog mirovinskog fonda u isto vrijeme. U

²⁴ Zakon o mirovinskom osiguranju, članak 3.

slučaju ako sam ne odabere mirovinski fond u vremenskom periodu od šest mjeseci nakon zaposlenja, REGOS sam dodjeljuje fond.²⁵

Kategorija A mirovinskih fondova obuhvaća fondove visokog rizika s očekivanim visokim prinosima te namijenjeni za mlađu populaciju. Članovi mogu biti osiguranici koji do ostvarivanja prava za starosnu mirovinu imaju više od 10 godina. U ovoj kategoriji 30% ulaganja neto imovine ulaže se u obveznice, dok se najviše 65% može uložiti u dionice izdavatelja Republike Hrvatske i drugih članica EU. *Kategorija B* su fondovi sa srednjim tj. umjerenim rizikom ulaganja. Ulaganja iznose minimalno 50% u neto obveznice i maksimalno do 35% u dionice. Namijenjeni su za osiguranike srednjih godina. Članom može biti osiguranik koji do ostvarivanja prava za korištenje starosne mirovine ima više od 10 godina, jednako kao i u kategoriji A. *Kategorija C* ima najniži stupanj rizičnosti sa isto tako nižim prinosima. Namijenjeni su osiguranicima starije dobi. Ulaže se minimalno 70% imovine u dužničke vrijednosne papire, dok je ulaganje u prenosive vlasničke instrumente ograničeno na 10%.²⁶

U sve tri kategorije mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj razlikujemo četiri obavezna fonda mirovinskog osiguranja kojima rukovode društva za upravljanje mirovinskih fondova, a to su: AZ obvezni mirovinski fond, Erste Plavi obvezni mirovinski fond, Raiffeisen obvezni mirovinski fond i PBZ Croatia osiguranje mirovinski fond.

Zakonom o dobrovoljnim mirovinskim fondovima(Narodne Novine br. 19/14, 29/18, 115/18) propisuju se uvjeti za osnivanje i poslovanje dobrovoljnih mirovinskog osiguranja na temelju individualne kapitalizirane štednje, osnivanje i poslovanje mirovinskih društava za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima.²⁷ Dobrovoljni mirovinski fondovi označavaju treći stup mirovinskog osiguranja. Prilikom članstva u mirovinskom fondu koji je dobrovoljan, osiguranik može uplaćivati u više fondova i sam bira iznos i dinamiku plaćanja. Dobrovoljne mirovinske fondove možemo podijeliti na otvorene (namijenjeni su svim fizičkim osobama) i zatvorene (namijenjeni zaposlenicima od jednom poslodavca).²⁸

Trenutno u Republici Hrvatskoj imamo 8 otvorenih dobrovoljnih fondova i 21 zatvorenih koji su u vlasništvu: ERSTE d.o.o., Allianz ZB d.o.o. , Raiffeisen društvo za upravljanje obveznim i

²⁵ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *Mirovinski sustav*, 11.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, čl 1.

²⁸ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, op.cit., 17.

dobrovoljni mirovinskim fondovima d.d. i Croatia osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom d.o.o.

Mirovinski sustav Republike Hrvatske reguliran je nizom zakona i propisa koji osiguravaju prava i obveze građana u pogledu mirovina i mirovinskog osiguranja. Mirovinski sustav obuhvaća i pravila koja se odnose na različite vrste mirovina, uključujući starosnu mirovinu, invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu i druge. Osim toga, Hrvatska je članica Europske unije, pa su i europski zakoni i direktive relevantni za mirovinski sustav. Svrha zakona kojim je reguliran mirovinski sustav je uspostaviti formalni okvir i pravila za organizaciju, upravljanje te pružanje mirovinskih beneficija građanima. Ovi zakoni imaju ključnu ulogu u osiguravanju financijske sigurnosti i socijalne zaštite za stanovništvo, posebno u starijoj dobi ili u slučaju invalidnosti.

3. Temeljni pokazatelji i čimbenici utjecaja

Pokazatelji i čimbenici utjecaja često se koriste za mjerenje i analizu različitih pojava, stanja ili procesa u različitim kontekstima, uključujući gospodarstvo, zdravstvo, društvo i slično. Pokazatelji su kvantitativni ili kvalitativni podaci koji se koriste za mjerenje, procjenu ili praćenje određenih pojava ili stanja. To su konkretni brojevi, statistički podaci ili opažanja koji pomažu u razumijevanju ili kvantificiranju. Čimbenici utjecaja su elementi ili faktori koji imaju moćan utjecaj na promjenu ili oblikovanje određenih pojava, stanja ili procesa. Temeljni pokazatelj je broj osiguranika i korisnika i njihov međusobni odnos. Osim broja osiguranika i korisnika kao pokazatelji koriste se životna dob korisnika, radni staž, visina mirovine. Čimbenici utjecaja mirovinskog sustava su promjene u zakonima, demografski trend starenja stanovništva.

3.1. Vrste i isplata mirovina

Mirovina je mjesečni novčani primitak iz mirovinskog osiguranja. Pojam **najniža mirovina** označava novčanu naknadu iz mirovinskog osiguranja koja je određena na temelju ostvarenog mirovinskog staža imovine i vrijednosti mirovine. Određuje se za svaku godinu mirovinskog staža u visini od 103% trenutne vrijednosti mirovine na dan određivanja mirovine. Od 1. siječnja 2023. godine najniža mirovina iznosi 11,19 eura za jednu godinu mirovinskog staža.

Tablica 2 Visina ukupnih mirovina

Razredi svota netomirovina u eurima (EUR)	SVEUKUPNO korisnici MIROVINE bez međunarodnih ugovora (zbroj tablica 10 - svi SVEUKUPNO starosna mirovina, 10 - svi INV i 10 - svi OBT)								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 70,00	2512	47,52	14 10 02	1013	49,24	13 04 01	1499	46,35	15 09 28
70,01 – 140,00	11005	117,37	14 07 18	2820	114,14	14 04 20	8185	118,49	14 08 17
140,01 – 200,00	47087	176,08	15 06 12	14091	176,01	15 05 18	32996	176,11	15 06 22
200,01 – 270,00	90713	238,13	19 09 15	30662	236,27	18 11 12	60051	239,07	20 02 15
270,01 – 340,00	127861	306,87	26 10 15	37201	307,55	25 06 00	90660	306,60	27 05 01
340,01 – 400,00	145689	367,98	29 00 05	50469	369,22	28 07 27	95220	367,32	29 02 14
400,01 – 470,00	149532	438,66	32 02 13	69210	441,69	31 06 20	80322	436,06	32 09 07
470,01 – 540,00	116868	502,79	34 03 19	60962	502,03	34 00 00	55906	503,61	34 07 18
540,01 – 600,00	80627	568,38	35 08 00	41336	568,26	35 08 14	39291	568,51	35 07 15
600,01 – 670,00	74350	633,98	35 10 12	41366	634,65	35 06 21	32984	633,14	36 02 24
670,01 – 800,00	81469	727,75	37 02 06	44685	728,81	37 02 23	36784	726,46	37 01 16
800,01 – 930,00	42731	853,79	35 11 01	25574	854,82	35 04 17	17157	852,26	36 08 12
930,01 – 1070,00	24897	995,19	32 03 28	16914	995,90	31 03 03	7983	993,70	34 06 29
veće od 1070,00	45142	1.339,26	25 11 26	30624	1.347,31	27 06 18	14518	1.322,29	22 08 09
UKUPNO	1040483	502,15	30 00 20	466927	564,59	30 09 27	573556	451,31	29 05 13

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije HZMO, 88.

Tablica 2. prikazuje ukupan broj korisnika i prosječne visine mirovine te prosječan staž u Republici Hrvatskoj za korisnike svih vrsta mirovina, bez međunarodnih ugovora za mjesec lipanj 2023. godine. U broj korisnika mirovina uključeni su svi korisnici mirovima prema: Zakonu o mirovinskom osiguranju (Narodne novine, broj 157/13, 151/14 i 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21 i 119/22), Zakonu o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika i ovlaštenih službenih osoba (Narodne novine, br. 128/99, 129/00, 16/01, 22/02, 41/08 i 118/12), Zakonu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (Narodne novine, broj 121/17 98/19 i 84/21) i Zakonu o potvrđivanju Ugovora između Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine o suradnji (Narodne novine, Međunarodni ugovori, broj 2/06). Vidimo kako je isplaćeno ukupno 1 050 583 mirovina za mjesec lipanj 2023. godine. Prosječna mirovina iznosi 502,15 eura, dok je prosječan broj staža 30 godina. Uočava se kako većina umirovljenika prima mirovinu u visini od 200,01 do 800,00 eura, najveći broj umirovljenika je u skupini koja prima mirovinu od 400,01 do 470,00 eura. Prosječna visina mirovine za muškarce iznosila je 564,59 eura, dok je prosječna visina mirovine za žene iznosila 451,31 euro, što je značajno niži iznos nego prosječna mirovina kod muškaraca. Iz tablice je vidljivo kako je prosječan staž za jednu godinu manji nego kod muškaraca.

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju osnovna mirovina je naknada koju osiguranici ostvaruju na temelju mirovinskih osiguranja. Onaj iznos mirovine koji je ostvaren putem mirovinskog staža prije datuma za korištenje prava na odlazak u mirovinu određuje se kao da su osiguranici isključivo bili osigurani mirovinskim osiguranjem obveznog karaktera, a onaj dio mirovine koji je ostvaren nakon datuma odnosno od dana korištenja mirovine određuje se osnovnom mirovinom.²⁹

U hrvatskom mirovinskom sustavu razlikujemo četiri vrste mirovina a to su:³⁰

- starosna
- prijevremena starosna
- invalidska i privremena invalidska
- obiteljska

²⁹ Zakon o mirovinskom osiguranju, čl.50, st. 3.

³⁰ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *Mirovinski sustav*, 19.

3.1.1. Starosna mirovina

Osiguranici ostvaruju pravo korištenja starosne mirovine nakon 65 godina života i 15 prikupljenih 15 godina mirovinskog staža. Od 2020. do 2029. godine ženska populacija ima pravo na mirovinu s manjom starosnom dobi.³¹ U tablici 3. možemo vidjeti potrebne godine života za žene i muškarce radi ostvarivanja prava za starosnu mirovinu.

Tablica 3. Uvjeti za starosnu mirovinu kod žena u prijelaznom razdoblju 2020.-2029. godine

Godina	Godine života	
	godina	mjeseci
2020.	62	6
2021.	62	9
2022.	63	0
2023.	63	3
2024.	63	6
2025.	63	9
2026.	64	0
2027.	64	3
2028.	64	6
2029.	64	9

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166>, (pristupljeno 05.08.2023)

S 1. siječnjem 2030. godina doći će do izjednačavanja uvjeta za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu. Kada osiguranik navrší 60 godina života i 41 godinu mirovinskog staža ostvaruje pravo na dugogodišnjeg osiguranika starosne mirovine. Također, snižavanje dobne granice ovisi o povećanosti staža.³²

³¹Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, op.cit., 19 .

³²Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166>, (pristupljeno 05.08.2023.)

Tablica 4. Visina starosne mirovine bez međunarodnih ugovora

Razredi svota netomirovina u eurima (EUR)	SVEUKUPNO korisnici STAROSNE MIROVINE bez međunarodnih ugovora								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 70,00	798	44,99	16 00 26	153	48,83	16 11 19	645	44,07	15 10 18
70,01 – 140,00	3401	118,67	17 02 03	663	118,53	17 09 19	2738	118,70	17 00 13
140,01 – 200,00	21843	176,33	16 07 14	7773	177,22	16 09 19	14070	175,84	16 06 09
200,01 – 270,00	45802	237,76	20 04 25	17208	234,51	20 06 01	28594	239,71	20 04 04
270,01 – 340,00	43314	305,39	25 05 24	15706	306,03	25 05 08	27608	305,03	25 06 03
340,01 – 400,00	37168	366,05	29 00 09	14029	367,76	30 01 15	23139	365,01	28 04 13
400,01 – 470,00	49914	442,10	31 10 00	22003	444,88	30 04 22	27911	439,91	32 11 11
470,01 – 540,00	44259	503,71	34 04 18	22501	502,38	33 10 23	21758	505,08	34 10 23
540,01 – 600,00	37248	569,10	36 05 11	17232	569,09	36 10 13	20016	569,10	36 01 04
600,01 – 670,00	36257	633,73	37 11 05	18007	633,78	38 06 11	18250	633,69	37 04 01
670,01 – 800,00	45416	728,22	39 04 10	22265	729,13	40 00 13	23151	727,34	38 08 19
800,01 – 930,00	23184	853,54	39 08 01	12535	857,27	40 03 10	10649	849,15	38 11 14
930,01 – 1070,00	10804	991,93	39 07 14	6934	992,23	40 01 04	3870	991,38	38 09 05
veće od 1070,00	14838	1.328,31	40 07 07	10031	1.339,53	40 10 18	4807	1.304,89	40 00 07
UKUPNO	414246	516,21	31 08 14	187040	561,77	32 11 20	227206	478,70	30 08 05

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Statističke informacije HZMO*, 80.

Tablica 4. prikazuje visinu mirovina u Republici Hrvatskoj za korisnike starosne mirovine, bez međunarodnih ugovora za mjesec lipanj 2023. godine. Uočavamo kako je najviše korisnika imovine u rangu od 200 do 800 eura. Najviše korisnika starosne imovine prima imovinu od 400 do 470 eura, te su to korisnici koji u prosjeku imaju 34 godine radnog staža. U tom razredu veći je dio ženskog stanovništva koje koristi pravo starosne mirovine, u odnosu na muškarce. Razlog tomu je kao što je već navedeno da su žene koristile pravo na odlazak u mirovinu sa nižom životnom dobi nego muškarci. Ono što je zabrinjavajuće je činjenica da je idući veći broj korisnika mirovine u razredu od 200,01 do 270,00 eura s prosjekom 20 godina radnog staža. S obzirom na povećanje cijene životnih troškova ovaj iznos izuzetno malen. Prosječan iznos mirovine za mjesec lipanj 2023. godine iznosi 516,21 eura. Također uočavamo kako muškarci imaju veću prosječnu mirovinu od žena, za muškarce ona je iznosila 561,77 eura dok za žene ona iznosi 478,70 eura.

3.1.2. Prijevremena starosna mirovina

Osiguranci stječu pravo za odlazak u prijevremenu starosnu mirovinu sa navršenih 60 godina i 35 godina staža mirovinskog osiguranja. Od 2014. godine do 2029. godine ženski dio stanovništva ima pravo na korištenje prijevremene starosne mirovine s manjom životnom dobi,

što bi značilo da u 2015. godini mogu ostvariti prava sa 56 godina i 3 mjeseca života i stažom od 31 godine i 3 mjeseca. Svake naredne godine staž i životna dob povećavaju se za 3 mjeseca.³³

Tablica 5. Uvjeti za prijevremenu starosnu mirovinu za žene u prijelaznom razdoblju od 2020.-2029. godine

U godini	Godine života		Godine staža	
	godina	mjeseci	godina	mjeseci
2020.	57	6	32	6
2021.	57	9	32	9
2022.	58	0	33	0
2023.	58	3	33	3
2024.	58	6	33	6
2025.	58	9	33	9
2026.	59	0	34	0
2027.	59	3	34	3
2029.	59	6	34	6
2029.	59	9	34	9

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/prijevremena-starosna-mirovina/168>. (pristupljeno 05.08.2023.)

U siječnju 2030. godine osiguranici će steći prava za prijevremenu starosnu mirovinu bez obzira na dob, sa navršene 62 godine. Neovisno o mirovinskom stažu, čimbenik za mjerenje odlaska u prijevremenu starosnu mirovinu trajno će se smanjiti za 0,2%.³⁴

³³Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, op.cit., 20.

³⁴Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/prijevremena-starosna-mirovina/168>, (pristupljeno 05.08.2023.)

Tablica 6. Visina prijevremene starosne mirovine bez međunarodnih ugovora.

Razredi svota netomirovina u eurima (EUR)	SVEUKUPNO korisnici PRIJEVREMENE STAROSNE MIROVINE bez međunarodnih ugovora								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 70,00	3	20,87	00 00 00	3	20,87	00 00 00			
70,01 – 140,00	10	112,36	00 00 00	6	111,84	00 00 00	4	113,13	00 00 00
140,01 – 200,00	48	175,05	34 08 22	19	171,28	36 08 16	29	177,52	31 11 15
200,01 – 270,00	1510	262,90	30 11 03	110	244,98	36 07 19	1400	264,31	30 08 00
270,01 – 340,00	29631	311,64	32 08 22	4150	320,92	35 10 29	25481	310,13	32 02 22
340,01 – 400,00	40967	371,76	35 04 02	13636	374,35	36 09 19	27331	370,46	34 07 13
400,01 – 470,00	37545	431,33	36 08 05	18692	432,38	38 00 22	18853	430,29	35 03 17
470,01 – 540,00	22657	502,90	36 10 01	11969	503,67	38 05 18	10688	502,05	35 00 03
540,01 – 600,00	13818	567,57	37 03 12	8112	568,10	38 06 27	5706	566,82	35 05 15
600,01 – 670,00	10139	632,23	37 07 12	6606	632,47	38 08 24	3533	631,79	35 06 12
670,01 – 800,00	9730	725,98	37 07 15	6812	726,69	38 08 17	2918	724,34	35 00 24
800,01 – 930,00	4294	855,09	37 04 10	3133	855,86	38 04 06	1161	853,03	34 08 10
930,01 – 1070,00	2093	993,98	36 10 27	1545	994,12	37 08 19	548	993,57	34 07 06
veće od 1070,00	2162	1.221,14	37 01 13	1691	1.227,74	37 08 04	471	1.197,44	35 01 17
UKUPNO	174607	470,59	35 10 12	76484	530,93	37 11 18	98123	423,55	34 02 21

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiugranje. *Statističke informacije HZMO*, 83

Tablica 6. prikazuje visinu prijevremenih mirovina u Republici Hrvatskoj za korisnike prijevremene starosne mirovine, bez međunarodnih ugovora za lipanj 2023. godine. Najveći broj osiguranika je u razredu od 340,01 400,00 eura, te su to korisnici da prosječnim radnim stažom sa 35 godina. Iz tablice uočavamo kako su veći broj korisnika prijevremene starosne mirovine žene. Prosječna mirovina iznosi 470,59 eura. Dosta višu prosječnu mirovinu ostvaruju muškarci, sa iznosom od 530,93 eura, dok je prosječan iznos kod žena 423,55 eura. Prosječne godine radnog staža za ostvarivanje prava na ovu vrstu mirovine je 35 godina. Isto tako možemo uočiti kako žene imaju manji radni staž nego muškarci.

3.1.3. Invalidska i privremena invalidska mirovina

Kako bi osiguranici ostvarili pravo na invalidsku mirovinu trebaju zadovoljiti dva uvjeta, a to su: djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti i zadovoljene godine staža koje su propisane. U slučaju utvrđenog potpunog ili djelomičnog gubitka radne sposobnosti, osiguranik može ostvariti pravo na invalidsku imovinu prije 65. godine života. Prilikom ozljeda za vrijeme rada ili bolesti uzrokovane poslom osiguranik ima pravo na invalidsku mirovinu unatoč tome što nema potrebnu dužinu mirovinskog staža. U situacijama ako je djelomičan ili potpun gubitak radne snage nastao

zbog bolesti/ozljede van radnog mjesta i još nema navršениh 65 godina života, stječe pravo invalidske mirovine samo ako navršени staž pokriva najmanje jednu trećinu radnog vijeka.³⁵ Pravo na privremenu invalidsku mirovinu mogu ostvariti oni korisnici koju su se osposobili za obavljanje rada na drugim poslovima putem profesionalne rehabilitacije te su bili dugotrajno nezaposleni.

Tablica 7. Visina invalidske mirovine bez međunarodnih ugovora

Razredi svota netomirovina u eurima (EUR)	SVEUKUPNO korisnici INVALIDSKE MIROVINE bez međunarodnih ugovora								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 70,00	1253	49,67	12 08 11	789	49,62	12 04 14	464	49,75	13 02 18
70,01 – 140,00	2327	111,67	13 00 19	1433	110,79	13 03 04	894	113,08	12 09 00
140,01 – 200,00	6172	173,96	13 04 19	3356	173,42	13 09 10	2816	174,60	12 11 12
200,01 – 270,00	16119	240,79	16 06 10	7900	240,36	16 00 03	8219	241,21	17 00 04
270,01 – 340,00	23911	304,82	23 02 18	11490	305,24	23 00 01	12421	304,43	23 04 27
340,01 – 400,00	19350	367,54	22 02 22	13921	368,83	21 09 18	5429	364,23	23 03 18
400,01 – 470,00	18473	441,82	23 09 18	15414	443,86	23 02 04	3059	431,57	26 08 04
470,01 – 540,00	11894	501,17	25 00 23	10837	501,12	24 11 26	1057	501,65	25 11 09
540,01 – 600,00	7207	566,00	25 08 15	6587	565,92	25 08 00	620	566,76	26 01 12
600,01 – 670,00	9835	638,69	24 06 11	9362	638,87	24 05 14	473	635,12	25 11 05
670,01 – 800,00	7777	732,97	24 08 09	7477	733,08	24 07 28	300	730,35	25 05 02
800,01 – 930,00	6824	850,39	22 08 18	6632	850,21	22 08 01	192	856,39	24 02 26
930,01 – 1070,00	7160	1.001,37	19 09 25	6980	1.001,39	19 08 25	180	1.000,66	22 11 15
veće od 1070,00	17476	1.367,04	18 10 26	17208	1.368,22	18 10 24	268	1.291,17	19 01 28
UKUPNO	155778	556,72	21 06 17	119386	627,84	21 08 02	36392	323,39	21 01 25

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje: *Statističke informacije HZMO*, 86

Tablica 7. prikazuje prikazuje visinu mirovina u Republici Hrvatskoj za korisnike invalidske mirovine, bez međunarodnih ugovora za lipanj 2023. godine. Uočavamo kako je najveći broj osiguranika prima mirovinu iz razreda od 200,01 do 540,00 eura, dok dosta velik broj umirovljenika prima mirovinu veću od 1070,00 eura. Prosječna visina isplate invalidske mirovine iznosi 556,72 eura. Ako pogledamo razliku u prosječnoj mirovini kod muškaraca i žena možemo uočiti kako je razlika skoro dvostruka. Muškarci su u prosjeku primali mirovine od 627,84 eura, dok je prosjek kod žena 323,39 eura. Najviše osiguranika prima mirovinu od 270,01 do 340,00 eura i prosječnim radnim stažom od 23 godine.

³⁵ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/invalidska-mirovina/170>, (pristupljeno 05.08.2023)

3.1.4 Obiteljska mirovina

Kod nastanka smrti osiguranika njegovi članovi obitelji ostvaruju pravo na obiteljsku mirovinu. Uvjeti za ostvarivanje prava su: da je osoba na temelju čije se pravo na mirovinu nasljeđuje navršila najmanje 5 godina radnog staža ili bila deset godina u mirovini, bila korisnik ostalih vrsta mirovina i koristila prava na profesionalnu rehabilitaciju. Profesionalna rehabilitacija označava osposobljavanje invalida za rad radi očuvanja njegove preostale radne sposobnosti, te ju provode specijalizirane javne ustanove.³⁶

Tablica 8. Visina obiteljske mirovine bez međunarodnih ugovora

Razredi svota netomirovina u eurima (EUR)	SVEUKUPNO korisnici OBITELJSKE MIROVINE bez međunarodnih ugovora								
	Ukupno			Muškarci			Žene		
	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž	Broj korisnika	Prosječna mirovina	Prosječan staž
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
do 70,00	413	46,61	18 06 01	45	49,16	15 05 22	368	46,29	18 10 17
70,01 – 140,00	4127	119,31	13 11 21	402	115,11	14 05 25	3725	119,76	13 11 01
140,01 – 200,00	16685	177,03	15 00 25	1666	177,68	13 03 27	15019	176,96	15 03 05
200,01 – 270,00	22011	235,29	20 09 13	2810	234,51	18 02 20	19201	235,40	21 01 24
270,01 – 340,00	23112	305,01	27 07 16	2356	304,01	25 00 21	20756	305,13	27 11 02
340,01 – 400,00	32658	368,74	28 01 04	2263	367,00	25 11 12	30395	368,87	28 03 02
400,01 – 470,00	23945	434,90	32 01 08	1509	433,28	28 10 15	22436	435,00	32 04 00
470,01 – 540,00	16446	503,91	34 07 14	850	502,32	32 00 02	15596	504,00	34 09 06
540,01 – 600,00	9395	568,49	35 07 19	452	570,74	33 08 00	8943	568,38	35 08 25
600,01 – 670,00	8106	632,42	34 08 04	415	633,16	31 05 29	7691	632,38	34 10 04
670,01 – 800,00	8416	726,43	34 03 26	446	728,71	31 00 24	7970	726,30	34 06 00
800,01 – 930,00	4641	859,48	32 08 29	247	856,34	28 11 03	4394	859,65	32 11 17
930,01 – 1070,00	3343	996,52	30 00 04	173	995,30	23 09 08	3170	996,58	30 04 01
veće od 1070,00	9504	1.342,73	12 04 06	690	1.361,95	09 06 14	8814	1.341,23	12 06 26
UKUPNO	182802	454,59	26 11 11	14324	404,93	22 10 14	168478	458,81	27 03 13

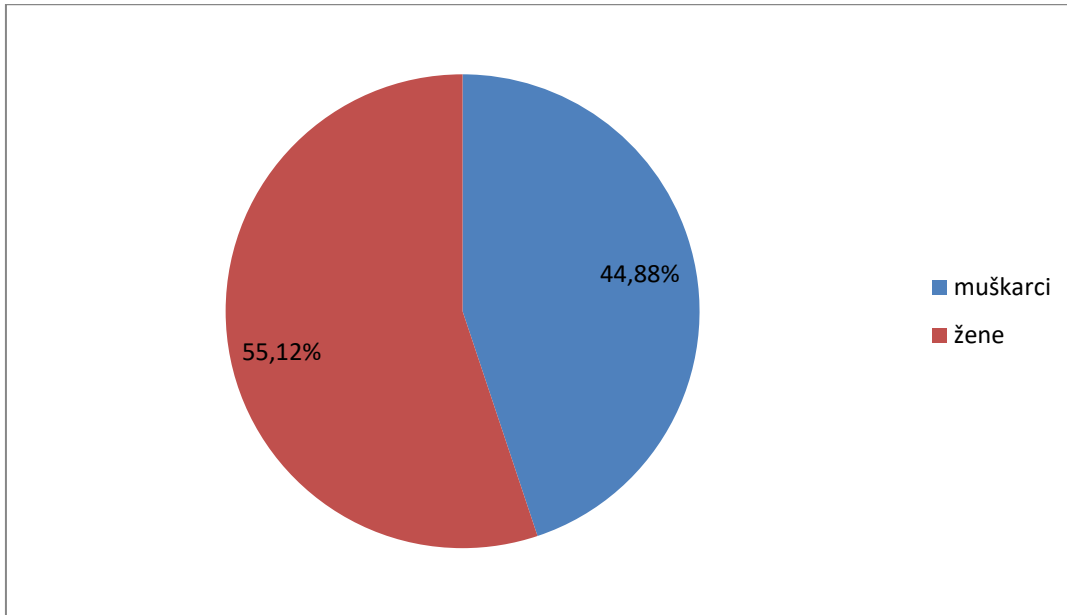
Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Statističke informacije HZMO*,.87

Tablica 8. prikazuje prikazuje visinu i mirovina u Republici Hrvatskoj za korisnike invalidske mirovine, bez međunarodnih ugovora za lipanj 2023. godine. Prema podacima iz tablice uočavamo kako najviše korisnika mirovinu prima u iznosu od 140,01 do 540,00 eura. Najveći broj korisnika prima mirovinu u iznosu od 340,01 do 400 eura sa prosječnim radnim stažom od 28 godina. Prosječna visina obiteljske mirovine iznosi 454,59 eura. Ovo je jedina vrsta mirovina gdje je prosječna visina mirovina žena veća u odnosu na mirovinu muškaraca. Visina mirovine kod muškaraca u prosjeku iznosila je 404,93 eura, dok kod žena 458,81 eura.

³⁶ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, <https://www.mirovinsko.hr/hr/obiteljska-mirovina/280>, (pristupljeno 05.08.2023.)

3.2 Broj i struktura mirovina

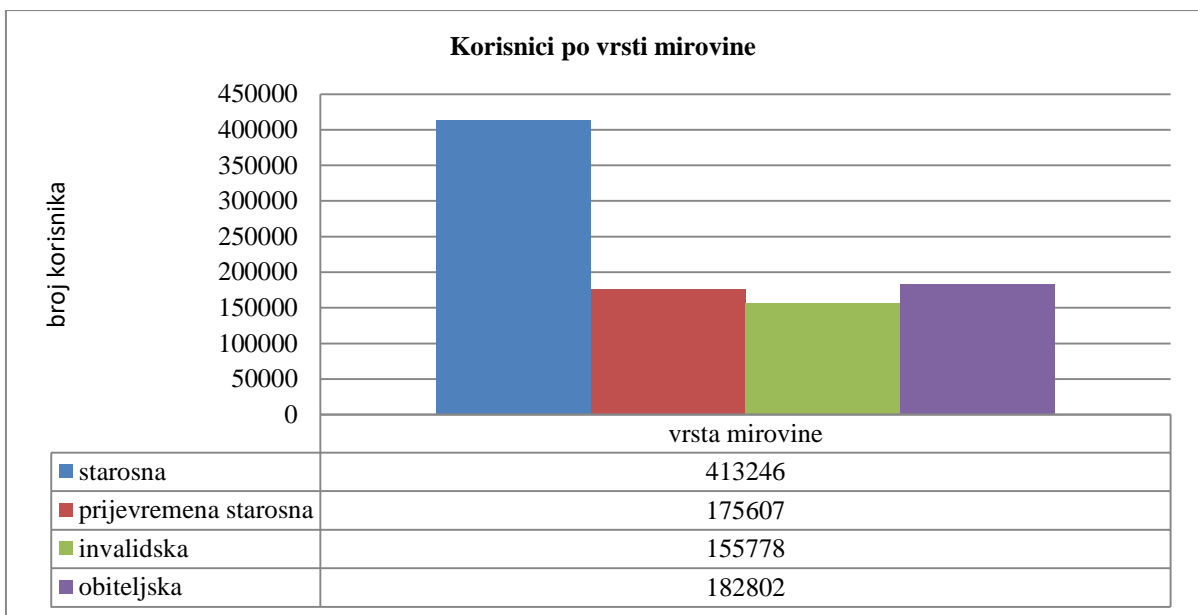
U Republici Hrvatskoj je trenutno prema zadnjem izvještaju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje- iz lipnja 2023. godine 1 040 483 korisnika mirovina. Od toga 46 6927 korisnika su muškarci, a 573 556 žene. Ukupan prosječan radni staž iznosi 30 godina i 20 dan. Muškarci u prosjeku odlaze u mirovinu sa 30 godina i 9 mjeseci, dok žene sa 29 godina i 5 mjeseci staža-

Grafikon 1. Broj korisnika mirovina prema spolu, lipanj 2023. godina

Izvor: obrada autora prema statističkim informacijama Hrvatskog mirovinskog zavoda za osiguranje, lipanj 2023.godine

Dakle, veći broj korisnika mirovina u Republici Hrvatskoj su žene, što nije čudno s obzirom da su žene ostvarivale prava na mirovinu sa manjom dobi životne starosti i manjim prosječnim radnim stažom u odnosu na muškarce. Od 2020. godine do 2029. traje prijelazno razdoblje gdje se za žene postupno povećava potrebna životna starost po 3 mjeseca svake godine za stjecanje prava mirovine. Prema tim podacima narednih godina povećati će se još udio žena korisnika.

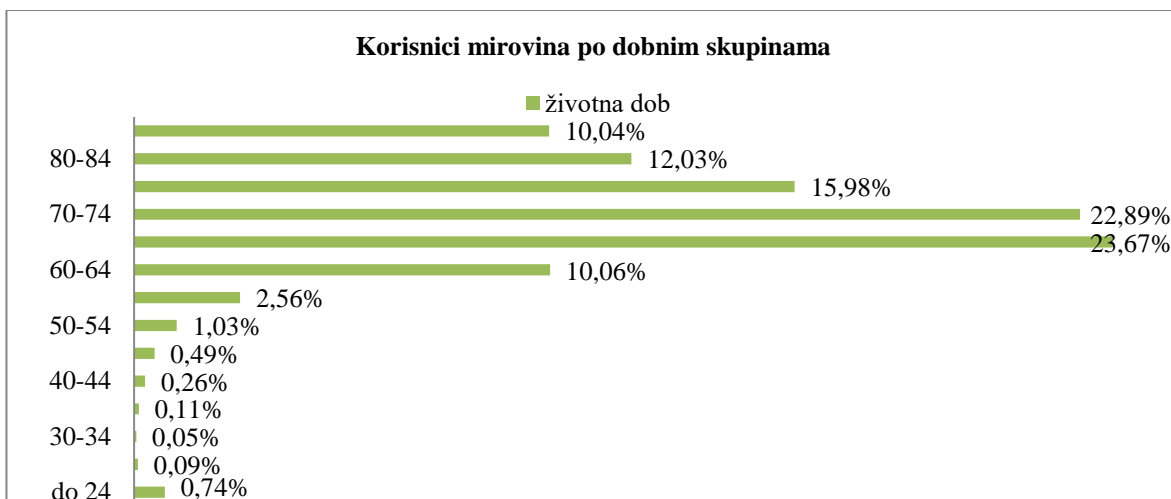

Grafikon 2. Struktura korisnika prema vrsti mirovine u ukupnom broju korisnika, lipanj 2023. godina

Izvor: obrada autora prema statističkim informacijama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, lipanj 2023.

Od navedenih 1 040 483 korisnika najveći udio korisnika su korisnici starosne mirovine s čak 413 246 korisnika, dok je u prijevremenoj mirovini 174 607 korisnika. Invalidsku mirovinu prima čak 155 778 korisnika, a obiteljsku 182 802.

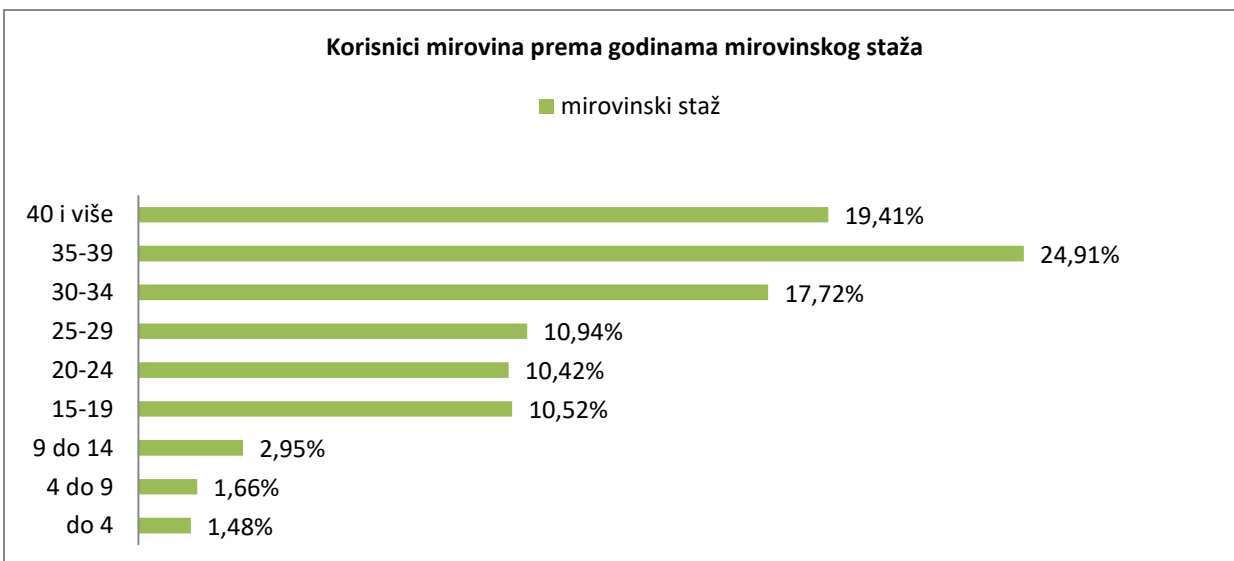
Strukturu korisnika mirovina prema skupinama određene dobi koji su pravo ostvarili putem Zakona o mirovinskom osiguranju prikazuje se u obliku postotaka koliko koja dobna skupina zauzima u ukupnom broju korisnika. Najveći broj korisnika je u dobnim skupinama od 65 do 69 godina gdje su veći broj korisnika žene što obuhvaća 23,67% ukupnih korisnika mirovine. Nadalje, drugu najveću dobnu skupinu čine korisnici od 70 do 74 godine što obuhvaća 22,98% ukupnih korisnika. Ujedno uočavamo kako sljedeći postotak od 15,98% korisnika su osobe od 75 do 79 godina. Dobna skupina od 80 do 84 godine zauzima 12,03% ukupnih korisnika, dok korisnici sa 84 godine i više zauzimaju 10,04%. Korisnici od 25 do 59 godina života zauzimaju malen postotak u ukupnom broju korisnika. Ako pogledamo korisnike do 24 godine života taj postotak iznosi 0,74%, od čega su to najviše korisnici obiteljskih mirovina.

Grafikon 3. Udio korisnika mirovine po dobnim skupinama, lipanj 2023. godina

Izvor: obrada autora prema statističkim informacijama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, lipanj 2023.

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju mirovinski staž temeljni je čimbenik radi ostvarivanja prava na mirovinu. Mirovinski staž obuhvaća sva razdoblja koja je korisnik proveo kao osiguranik obveznog mirovinskog osiguranja i razdoblja provedenog nakon osiguranja koji se po uvjetima koji su određeni priznaju u mirovinski staž.

Grafikon 4. Korisnici mirovima prema godinama mirovinskog staža, lipanj 2023. godina

Izvor: obrada autora prema statističkim informacijama Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, lipanj 2023.

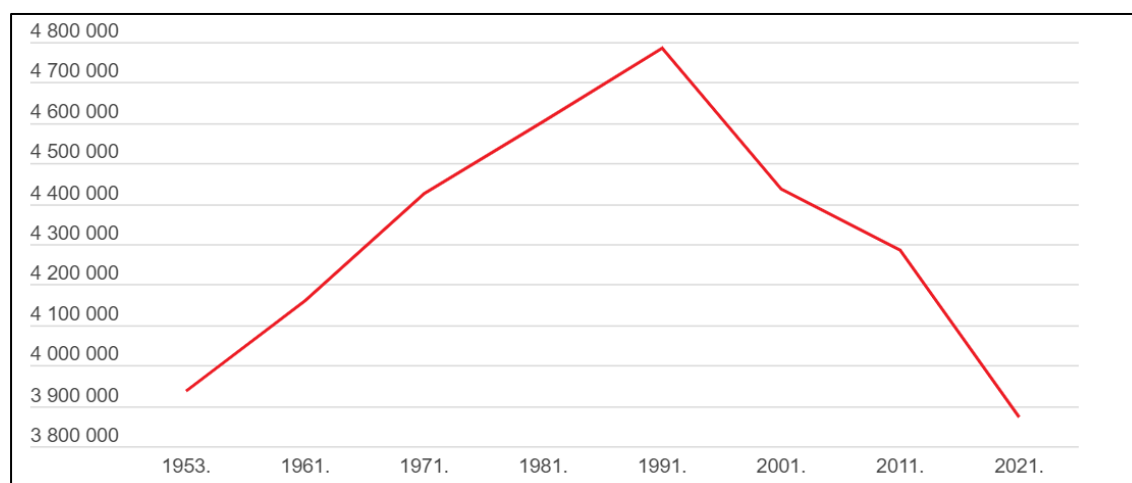
Najveći dio korisnika su oni korisnici sa 35 do 39 godina mirovinskog staža što čini 24,91% od ukupnog. Nadalje, 19,41% su korisnici sa 40 i više godina radnog staža, čak 19,41%. Također osiguranici sa 40 i više godina mirovinskog staža zauzimaju 19,41%, što znači da najveći broj

korisnika ima od 30 do 40 i više godina radnog staža. Razlog toga je što su korisnici koji sada koriste pravo na mirovinu su osobe koje su krenule raditi vrlo rano s obzirom da su to korisnici koji sada imaju od 60 pa sve do čak i više od 84 godina. U tom vremenu stanovnici su kretali raditi u vrlo mladoj dobi s obzirom da je mali postotak tadašnjeg stanovništva prošao daljnje školovanje. Velik broj tih korisnika ima nisku razinu školovanja (samo osnovna škola/srednja škola). Nadalje podjednak je udio korisnika sa stažom od 15 do 29 godina, dok je vrlo malen udio korisnika sa stažom do 14 godina i manje.

3.3 Demografski trendovi

Republika Hrvatska se od početka 90-ih godina bori sa depopulacijom stanovništva koja je uzrokovana starenjem stanovništva, niskom stopom prirodnog prirasta (odnos između umrlog i rođenog stanovništva), iseljenje mladog stanovništva u druge države te ostalo. Za analizu odnosa osiguranika i korisnika mirovinina, potrebno je najprije analizirati demografski trend u Republici Hrvatskoj.

Prema Državnom zavodu za statistiku i posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine broj stanovnika smanjio se za 9,64%, tj. 413 056 osoba u odnosu na popis stanovnika iz 2011. godine. Prema analiza popisa stanovnika 51,83% stanovništva Republike Hrvatske su žene, a 48,17% muškarci Također prema posljednjem popisu stanovnika Republika Hrvatska ima 3 871 833 stanovnika.³⁷

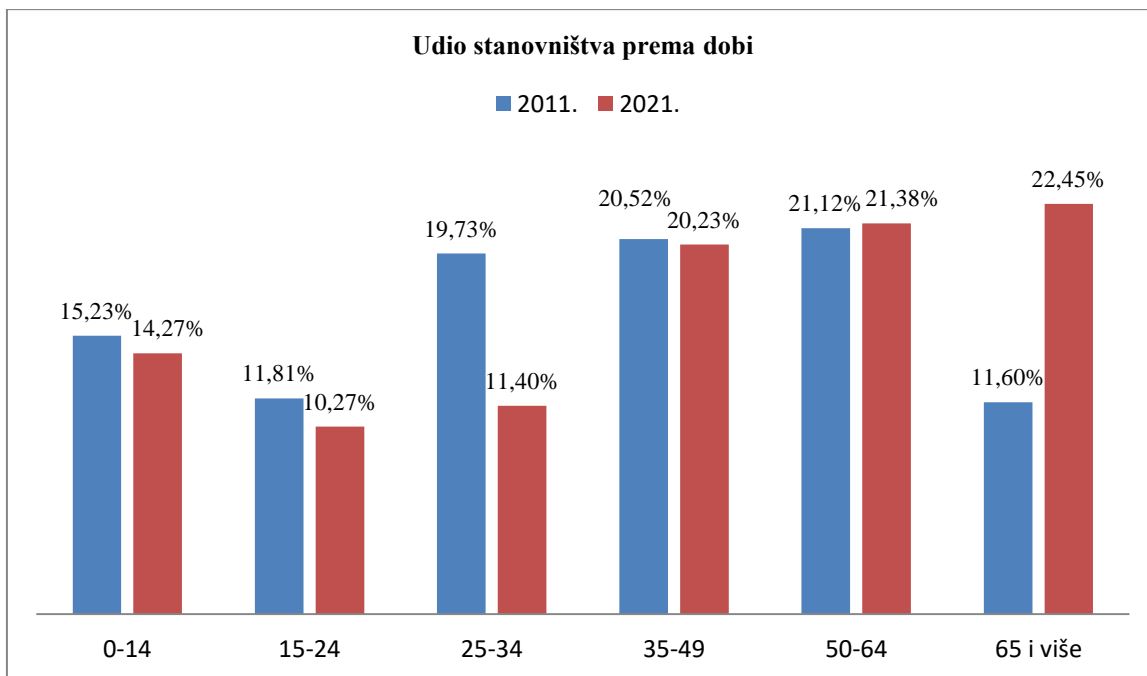
³⁷ Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, (pristupljeno 10.08.2023.)

Grafikon 5. Stanovništvo prema popisima stanovništva 1953.-2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, (pristupljeno 10.08.2023)

Grafikon 5. prikazuje pad i porast stanovništva od 1953. godine do 2021. godine. Uočavamo kako Republika Hrvatska od 1953. godine pa sve do 1991. bilježi rast stanovništva. Nakon 1991. godine stanovništvo se krenulo smanjivati. Velikim dijelom za to je kriv Domovinski rat u kojem je došlo do imigracije velikog broja stanovništva ali i do veće stope smrtnosti nego što je uobičajeno. S ulaskom u Europsku uniju velik broj mladih odlučuje se za odlazak u druge države radi obrazovanja ili boljih mogućnosti zaposlenja.

Prema popisu stanovništva iz 2021. godine najviše je stanovnika u životnoj dobi od 65 godina i više (22,45%). Stanovnika u životnoj dobi od 50 do 64 godine je čak 21,38% . Stanovnika od 35 do 49 godina je 20,23%, dok stanovnika od 25 do 34 godine 11,40%. Broj djece 0-14 godina iznosi 14,27% stanovništva, dok mladog stanovništva od 15-24 godina samo 10,27%. Prema tim podacima uočavamo kako u Republici Hrvatskoj trenutno prevladava starije stanovništvo. Također uočavamo kako je vrlo malen postotak mladog stanovništva do 24 godine života u odnosu na starije.³⁸

Grafikon 6. Stanovništvo prema dobi usporedba 2011. i 2021. godina

³⁸ Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, (pristupljeno 10.08.2023.)

Izvor: obrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 2011. i 2022. godina

Grafikon 6. prikazuje usporedbu stanovništva po dobi u 2021. godini u odnosu na 2011. godinu. Prema analiziranim podacima možemo uočiti zabrinjavajući trend pada mladog stanovništva i porast starog stanovništva. Imamo negativan trend kod svih dobnih skupina do 34 godine života. Tako da je u stanovnika od 0 do 14 godina manje za 6,30%, stanovnika od 15 do 24 godine manje za 13,04% , stanovnika od 24 do 34 godine je manje za čak 42,22%. Skupina od 24 do 34 godine je najviše zabrinjavajuća s obzirom da je to grupa radno aktivne snage. Do ovog trenda došlo je radi iseljavanja mladih za boljim prilikama života i rada u stranim državama, što dovodi do negativnog trenda omjera korisnika i osiguranika mirovinskog osiguranja. Stanovnika u dobi od 35 do 49 godina je manje za 1,41%. Stanovnika od 50 do 64 godina u 2021. godini imamo za 1,23% više, dok kod stanovnika od 65 godina i više dolazimo do brojke u porastu od 93,53% posto više nego u odnosu na 2011. godinu. Broj stanovnika Republike Hrvatske se u promatranom razdoblju od 10 godina smanjio za 396 360 stanovnika. U zadnjih nekoliko godina u Republiku Hrvatsku dolazi velik broj radne snage iz inozemstva, najviše iz siromašnih zemalja.

4. Perspektiva mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj

Održivost mirovinskog sustava bitna je s obzirom da se stanovnicima starije dobi iz mirovinskog sustava isplaćuju naknade odnosno mirovine. Zato je i bitna stabilnost njegovog financiranja. Kako bi sustav bio održiv i stabilan potreban je veći broj osiguranika nego korisnika mirovinskog osiguranja. Analizom stanovništva Republike Hrvatske uočava se negativan trend demografske strukture. U 2021. godini došlo je do povećavanja stanovništva od 65 godina i više za 93,53% što nikako ne može pozitivno utjecati na održivost sustava. U današnje vrijeme različite studije pokazale su da stanovništvo dulje živi radi poboljšanja osnovnih životnih uvjeta kao što je napredak u medicini i veća dostupnost lijekova ukupnom stanovništvu. Uz problem starenja stanovništva, Republika Hrvatska ima negativnu stopu prinosa. To bi značilo da je na promatrani broj stanovnika stopa umrlih viša nego stopa rođenih. Osim smanjena fertiliteta došlo je i do migracija mladog radno aktivnog stanovništva što sve negativno utječe na odnos osiguranika i korisnika.

Tablica 9. Broj korisnika mirovina i osiguranika u razdoblju od 2006. do 2022.godine

Godina	Broj osiguranika	Broj korisnika mirovine	Omjer
2006.	1.538.170	1.100.086	1,40:1
2007.	1.579.463	1.121.540	1,41:1
2008.	1.604.848	1.148.290	1,40:1
2009.	1.530.233	1.173.814	1,30:1
2010.	1.475.363	1.200.386	1,23:1
2011.	1.468.133	1.213.121	1,21:1
2012.	1.432.740	1.217.692	1,18:1
2013.	1.400.631	1.190.815	1,18:1
2014.	1.397.400	1.223.738	1,14:1
2015.	1.414.637	1.228.020	1,15:1
2016.	1.440 188	1.223.375	1,17:1
2017.	1.475 044	1.232.651	1,20:1
2018.	1.506 912	1.236.258	1,22:1
2019.	1.545 192	1.241.111	1,25:1
2020.	1.536 300	1.241.085	1,24:1
2021.	1.571.672	1.232.601	1,28:1
2022.	1.607.734	1.227.671	1,31:1

Izvor: obrada autorice prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije HZMO

Tablica 9. prikazuje odnos osiguranika i korisnika u razdoblju od 2006. do 2022 godine. U 2022. godini zabilježeno je 1 607 735 osiguranika i 1227 671 korisnika mirovine, te je omjer 1,31 što se smatra nepovoljnim omjerom. Ako analiziramo omjer u razdoblju od 1950. do 1990.

godine možemo uočiti kako su omjeri bili znatno veći. Unatoč tome što je u 1990. godini bio najniži u promatranom razdoblju iznosio je 2,83:1, što je mnogo povoljnija situacija nego što je sada. Također uočavamo kako je broj osiguranika sve do 2008. godine rastao, a nakon toga imao konstantu smanjivanja sve do 2015. godine, gdje je nakon toga broj korisnika krenuo ponovo rasti. Najbolji omjeri u promatranom razdoblju bili su do 2008. godine nakon čega se bilježi pad u narednom desetljeću, što je uzrokovano gospodarskom krizom. Od 2015. godine bilježi se blagi porast omjera i pad korisnika mirovina, sa izuzetkom 2017. i 2018. godine.

S 1. siječnjem 2023. godine novi je model obiteljskih mirovina koji obuhvaća porast obiteljske mirovine za 10%. Došlo je i do povećanja mirovinskih faktora:

- za jednog člana sa 0,7 na 0,77
- za dva člana sa 0,8 na 0,88
- za tri člana sa 0,9 na 0,10
- za četiri i više članova sa 1,0 na 1,1

Također, povećanje najniže mirovine prema Zakonu povećava se za 3%.³⁹

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje se financira putem prikupljanja prihoda iz I. stupa osiguranja putem sustava generacijske solidarnosti, a drugi prihodi iz II. stupa putem individualne štednje pojedinaca.

Prihodi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje ostvaruju se iz:⁴⁰

- prihoda od doprinosa za mirovinsko osiguranje
- prihoda iz proračuna
- vlastitih prihoda
- tekuće i kapitalne pomoći institucija i tijela EU
- prihoda od financijske imovine
- ostalih prihoda za posebne namjene
- prihodi od prodaje nefinancijske imovine i naknade s naslova osiguranja.

S obzirom da izvješće o financijskom poslovanju za 2023. godinu nije dostupan, za analizu poslovanja koristi se financijsko izvješće za 2022. godinu.

³⁹ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje., <https://www.mirovinsko.hr/hr/novi-model-obiteljskih-mirovina-od-1-siječnja-2023/2526>, (pristupljeno 10.08.2023.)

⁴⁰ HZMO, Izvješće o financijskom poslovanju HZMO 2022, (pristupljeno 11.08.2023.)

Tablica 10. Prihodi i primici Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2022. (u kn)

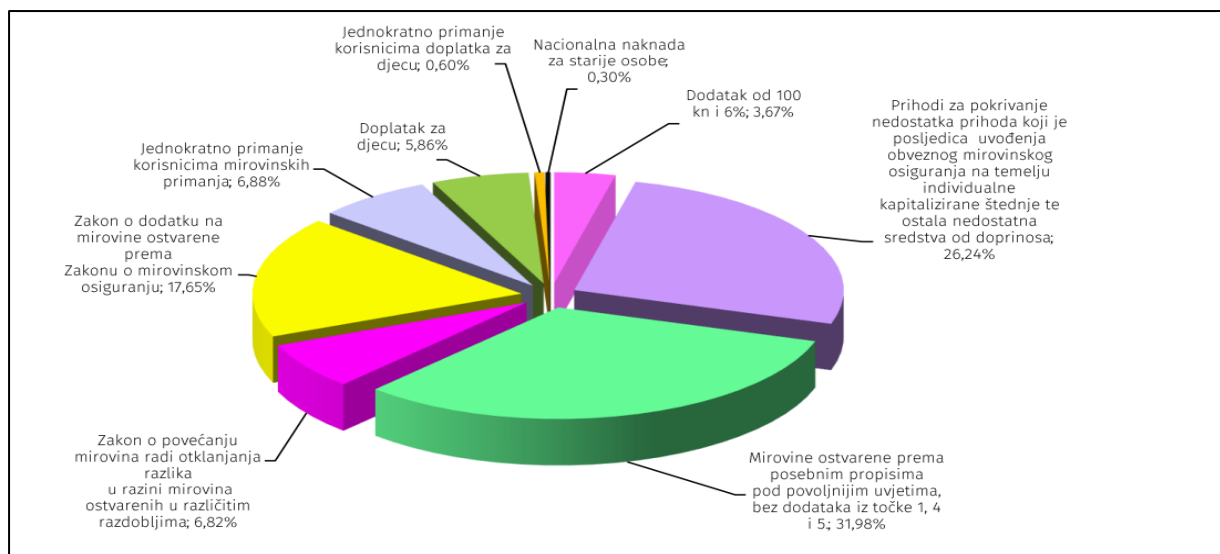
PRIHODI I PRIMICI	2022.	STRUKTURA U %
1.Prihodi od doprinosa za mirovinsko osiguranje	28 644 866 936	58,59
2. Prihodi iz proračuna	20 141 930 012	41,20
3. Vlastiti prihodi	2 850 393	0,01
4. Tekuće i kapitalne pomoći od institucija i tijela EU	10 680 292	0,02
5.Prihodi od financijske imovine	80 037 087	0,16
6.Ostali prihodi za posebne namjene	767 592	0,00
7.Prihodi od prodaje	11 141 619	0,02
8.Primici od zaduživanja	0	0,00
UKUPNO PRIHODI I PRIMICI(1.-8.)	48 892 273 930	100

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Izvešće o financijskom poslovanju HZMO 2022*, 2

Tablica 10. prikazuje kako najveći dio prihoda HZMO ostvaruje iz prihoda od doprinosa za mirovinsko osiguranje, čak 58,50%. Drugi primarni prihodi ostvaruju se proračuna Republike Hrvatske što čini 41,20% strukture ukupnih prihoda. Pod proračunske prihode spadaju opći prihodi i sredstva učešća za pomoći u kojem su primarni prihodi iz općih. Udio ostalih vrsta prihoda i primitaka nije toliko značajan kao spomenuti.

Prema analizi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, naspram 2021. godine sve vrste prihoda su porasle za 7,9%. Najveći porast prihoda za 13,5% u odnosu na u 2021. godinu je kod prihoda iz doprinosa za mirovinsko osiguranje, što je postignuto radi povećanja broja korisnika. Prihodi iz proračuna veći su 0,13% u odnosu na 2021. godinu. U 2022. godini od institucija i tijela EU ostvareno je 10 680 292 kn, od čega je pola iznosa usmjereno na financijski projekt za upravljanje ljudskim potencijalima u HZMO. Ukupni prihodi i primici u 2022. godini iznosili su 48 877 445 746, dok u 2021. godini 45 318 163 590.⁴¹

⁴¹ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Izvešće o financijskom poslovanju HZMO 2022*, 2

Grafikon 7. Struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna, 2022. godina

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Izvešće o financijskom poslovanju HZMO 2022*, 5

Najviše rashoda Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje usmjereno je na isplatu mirovina i doplatka za djecu. U strukturi rashoda čak 95,87% namijenjeno je za isplatu mirovina i mirovinskih primanja, dok se za dječji doplatok izdvaja 2,66%. Ostali rashodi su: financijski rashodi, osiguranje sredstva za doprinose na temelju individualne kapitalizirane štednje, prijenos prava na mirovinu iz EU u Republici Hrvatskoj, nacionalne naknade za starije osobe, rashodi za zaposlene, materijali rashodi i nabava financijske imovine. Ukupni rashodi u 2022. godini iznosili su 48 877 445 746 kn, što bi značilo povećanje naspram 2021. godine gdje su ukupni rashodi iznosili 45 308 930 079 kn. U 2022. preneseno je 130 307 763 prihoda za sljedeću godinu, što je više nego u 2021. godini.⁴²

Prema godišnjem planu rada HZMO za 2023. godinu nastaviti će se raditi na podizanju kvalitete usluge korisnicima, modernizaciji sustava i unapređenju osiguranja međugeneracijske solidarnosti. S 1. siječnjem stupio je na snagu Zakon i izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju.⁴³ Kako bi hrvatski mirovinski sustav ostao održiv potrebno je da se omjer osiguranika i korisnika poboljša s obzirom da je trenutni omjer 1,31:1, što znači da trenutno jedan korisnik osiguranja financira jednog korisnika mirovine. Takvim trendom mirovinski sustav neće biti održiv jer će biti sve teže pokrivati izdatke za mirovine. Unatoč povećanju omjera korisnika i osiguranika od 2015. godine i dalje je situacija nepovoljna s

⁴² Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Izvešće o financijskom poslovanju HZMO 2022*, 2

⁴³ Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Godišnji plan rada HZMO za 2023. godinu*, 4

obzirom da demografske trendove stanovništva. Kao što je već navedeno Republika Hrvatska ima problem sa starenjem stanovništva, niskom stopom fertiliteta i selidbom mlade radno aktivne snage u druge države što svakako nije povoljna situacija za mirovinski sustav. Kako bi mirovinski sustav ostao održiv potrebne su mjere Vlade. Jedna od takvih mjera je što će se od 1. siječnja 2030. godine izjednačiti uvjeti za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu kod oba spola. Od 1. siječnja 2038. godine pravo na starosnu mirovinu imati će osiguranici sa 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža, bez obzira na spol. Time će se pokušati usporiti rast korisnika mirovina, ali i održati starije stanovništvo što duže korisnicima osiguranja kako bi omjer bio što bolji. Također, Vlada Republike Hrvatske trebala bi pronaći način kako spriječiti mlade za odlaskom u inozemstvu.

Zaključak

Trenutni mirovinski sustav formiran je putem dvije mirovinske reforme koje su provedene 1999. godine i 2002. godine. Prvom reformom donesen je stup međugeneracijske solidarnosti, te u 2002. godini stup individualne kapitalizirane štednje kako bi se dodatno olakšalo financiranje sustava.

Hrvatski mirovinski sustav ima problem s financiranjem, prvenstveno radi trenutne demografske strukture stanovništva. U državi ostaje samo starije stanovništvo koje ne doprinosi financiranju, već postaju korisnici mirovina. Prirodna stopa prinosa je negativna, odnosno u državi je veća stopa umrlih nego rođenih. Dugogodišnje gledano mirovinski sustav tako neće ostati održiv, najviše iz razloga što mlado stanovništvo odlazi u druge države i jednostavno neće biti dovoljno korisnika osiguranja koji će moći financirati sve mirovine. Prema popisu stanovništva iz 2011. i 2021. godine bilježi se pad broja stanovnika za čak 565.627 stanovnika.

Vlada Republike Hrvatske s 1. siječnjem 2030. godine donosi mjere s kojima žene više neće moći koristiti starosnu mirovinu s nižim brojem godina, već će se godine potrebne za prava starosne i prijevremene mirovine izjednačiti. Isto tako 01.01.2038. potrebna dob za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu biti će 67 godina i 15 godina staža. Možemo zaključiti da tom mjerom država pokušava zadržati starije stanovništvo što duže u radnom odnosu kako bi se sustav mogao financirati. Isto tako produžuje se potrebna dob i staž za odlazak u prijevremenu starosnu mirovinu. U teoriji, ova mjera moći će poboljšati odnos korisnika i umirovljenika, no s obzirom na starosnu dob nisam posve sigurna hoće li starije stanovništvo u toj dobi i dalje biti sposobno za rad. Omjer broja korisnika osiguranja i broja umirovljenika u 2022. godini iznosio je 1,31:1, tj. i dalje jedan korisnik osiguranja financira jednu mirovinu. Unatoč pozitivnom rastu omjera od 2015. godine, brojke su i dalje poražavajuće. Kako bi sustav bio donekle održiv potreban je minimalan omjer 3:1 što sa trenutnim demografskim trendovima nećemo dostići u bližoj budućnosti.

Iz analize prihoda i rashoda HZMO uočava se kako je najveći rashod izdavanje mirovina i dječjeg doplatka, a dok najveći prihod dolazi iz prvog stupa mirovinskog osiguranja ali i iz državnog proračuna. Tijekom analize poslovanja uočava se kako je prihod koji se prenio u 2023. godinu veći, nego prihod prenesen za 2022. godinu, što je malen pomak ka boljem. Povećanjem

korisnika osiguranja povećati će se i prihodi HZMO što će dovesti povoljnijim uvjetima za isplatu mirovina.

Kako bi sustav ostao dugoročno održiv potrebno je staviti fokus na poboljšanje omjera korisnika osiguranja i broja umirovljenika, što se trenutnim trendom lagano postiže s obzirom na lagano povećanje korisnika osiguranja i blagom padu korisnika mirovina. Isto tako vrlo je bitno pronaći način kako zadržati mlado stanovništvo u Republike Hrvatske. Trenutna mjera poput poticaja na samozapošljavanje svakako djeluje, no potrebno je osigurati radna mjesta i za ostatak stanovništva kao i poboljšati uvjete za život s obzirom na nastalu inflaciju.

Bibliografija

- Državni zavod za statistiku, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, (pristupljeno 10.08.2023.)
- E-Građani, Sustav mirovinskog osiguranja, <https://gov.hr/hr/sustav-mirovinskog-osiguranja/846>, (pristupljeno 17.07.2023.)
- Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Mirovinski sustav <https://www.hgk.hr/documents/hanfamirovinski57877d5bcf60d.pdf>, (pristupljeno 20.07.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Djelatnost i ustrojstvo, <https://www.mirovinsko.hr/hr/djelatnost-i-ustrojstvo/36>, (pristupljeno 13.05.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, O HZMO, <https://www.mirovinsko.hr/hr/o-hzmo-u-210/210>, (pristupljeno 13.05.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Statističke informacije HZMO*, lipanj 2023., <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/listalice/mediji/2023/06/files/assets/common/downloads/publication.pdf> (pristupljeno 28.07.2023)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Starosna mirovina, <https://www.mirovinsko.hr/hr/starosna-mirovina/166>, (pristupljeno 28.07.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Prijevremena starosna mirovina <https://www.mirovinsko.hr/hr/prijevremena-starosna-mirovina/168>, (pristupljeno 28.07.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Invalidska mirovina, <https://www.mirovinsko.hr/hr/invalidska-mirovina/170>, (pristupljeno 30.07.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Obiteljska mirovina, <https://www.mirovinsko.hr/hr/obiteljska-mirovina/280>, (pristupljeno 30.07.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Novi model obiteljskih mirovina od 1.siječnja 2023. <https://www.mirovinsko.hr/hr/novi-model-obiteljskih-mirovina-od-1-sijecnja-2023/2526>, (pristupljeno 10.08.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Izješće o financijskom poslovanju HZMO 2002*, Zagreb, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/Upravno-vijece/UV_2023/28-sjednica-UV-20-06-2023/Izvjescje-o-financijskom-poslovanju-HZMO-za-2022.pdf?vel=6714286, (pristupljeno 11.08.2023.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, *Godišnji plan rada HZMO za 2023. godinu*, Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2023., <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/Upravno->

[vijece/UV_2022/22-sjednica-UV-19-12-](#)

[2022/1_Godisnji_plan_rada_HZMO_za_2023.pdf?vel=6132288](#) , (pristupljeno 11.08.2023.)

Jurković, Pero. *Javne financije*, Zagreb: Masmedia, , 2002

Miletić, Vladimir. *Vodič za razumijevanje mirovinskih fondova*, Zagreb: RIFIN, ,2006

Plavi ured, Što je dobrovoljna mirovinska štednja, <https://plaviured.hr/sto-je-dobrovoljna-mirovinska-stednja/> (pristupljeno 15.07.2023)

Puljiz, Vlado. *Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive*, Zagreb: Revija za socijalnu politiku, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007

Puljiz, Vlado, Gojko Bežovan , Teo Matković, Zoran Šućur i Siniša Zrinščak, S. *Socijalna politika Hrvatske*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2008

Središnji registar osiguranika, O REGOS-u, <https://regos.hr/o-regosu/uvod>, (pristupljeno 15.05.2023)

Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima, Mirovinski fondovi, <https://www.mirovinskifondovi.hr/> (pristupljeno 17.07.2023)

Vukorepa, Ivana: *Mirovinski sustavi – Kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti*, , Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007

Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, 1998, br 081-98-1443/1 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_07_102_1409.html (pristupljeno 18.07.2023.)

Zakon o mirovinskom osiguranju, Narodne novine, 2023., br. 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22, <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju>, (pristupljeno 21.07.2023).

Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, Narodne novine, 2020, br. 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20, <https://www.zakon.hr/z/708/Zakon-o-obveznim-mirovinskim-fondovima>, (pristupljeno 21.07.2023)

Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, Narodne novine, 2019, br. 19/14, 29/18, 115/18 <https://www.zakon.hr/z/709/Zakon-o-dobrovoljnim-mirovinskim-fondovima>, (pristupljeno 22.07.2023.)

Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima, Narodne novine, 2019, br. 22/14, 29/18, 115/18, <https://www.zakon.hr/z/712/Zakon-o-mirovinskim-osiguravaju%C4%87im-dru%C5%A1tvima> , (pristupljeno 22.07.2023)

Popis ilustracija

Tablice:

Tablica 1. Pravo na starosnu mirovinu 1999-2007.....	15
Tablica 2 Visina ukupnih mirovina.....	22
Tablica 3. Uvjeti za starosnu mirovinu kod žena u prijelaznom razdoblju 2020.-2029. godine.....	24
Tablica 4. Visina starosne mirovine bez međunarodnih ugovora.....	25
Tablica 5. Uvjeti za prijevremenu starosnu mirovinu za žene u prijelaznom razdoblju od 2020.-2029. godine.....	26
Tablica 6. Visina prijevremene starosne mirovine bez međunarodnih ugovora.....	27
Tablica 7. Visina invalidske mirovine bez međunarodnih ugovora.....	28
Tablica 8. Visina obiteljske mirovine bez međunarodnih ugovora.....	29
Tablica 9. Broj korisnika mirovina i osiguranika u razdoblju od 2006. do 2022.godine.....	36
Tablica 10. Prihodi i primici Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2022. (u kn).....	38

Shematski prikazi:

Shematski prikaz 1. Organizacijska struktura HZMO.....	10
Shematski prikaz 2. Prikaz mirovinskog sustava u Republici Hrvatskoj.....	17

Grafikoni:

Grafikon 1. Broj korisnika mirovina prema spolu, lipanj 2023. godina.....	30
Grafikon 2. Struktura korisnika prema vrsti mirovine u ukupnom broju korisnika, lipanj 2023. godina ...	31
Grafikon 3. Udio korisnika mirovine po dobnim skupinama, lipanj 2023. godina.....	32
Grafikon 4. Korisnici mirovima prema godinama mirovinskog staža, lipanj 2023. godina.....	32
Grafikon 5. Stanovništvo prema popisima stanovništva 1953.-2021. godine.....	34
Grafikon 6. Stanovništvo prema dobi usporedba 2011. i 2021. godina.....	34
Grafikon 7. Struktura općih prihoda i primitaka iz proračuna, 2022. godina.....	39